

**МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ГІСТАРЫЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
Кафедра гісторыі Беларусі новага і навейшага часу**

КІМБАР АНДРЭЙ УЛАДЗІМІРАВІЧ

**ЛКСМБ У ГРАМАДСКІМ ЖЫЦЦІ БССР У 1945 – СЯРЭДЗІНЕ
1950-Х ГГ.**

Магістарская дысертацыя
спецыяльнасць 1-21 80 16 – «Айчынная гісторыя»

Навуковы кіраўнік
доктар гістарычных навук,
прафесар А.Г. Каханоўскі

(подпіс)

“ ____ ” _____ 2017 г.

Допушчаны да абароны
Загадчык кафедры гісторыі Беларусі
новага і навейшага часу
доктар гістарычных навук, прафесар
_____ А. Г. Каханоўскі
“ ____ ” _____ 2017 г.

Мінск, 2017

ЗМЕСТ

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ.....	3
УВОДЗІНЫ.....	6
ГЛАВА 1 ГІСТАРЫЯГРАФІЯ, АГЛЯД КРЫНІЦ І МЕТАДАЛОГІЯ ДАСЛЕДАВАННЯ.....	9
1.1 Гістарыяграфічны агляд навуковай літаратуры.....	9
1.2 Агляд крыніц па праблеме даследавання.....	13
1.3 Метадалогія даследавання.....	15
ГЛАВА 2 АДНАЎЛЕННЕ ДЗЕЙНАСЦІ ЛКСМБ ПАСЛЯ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ, АСНОЎНЫЯ ЗАДАЧЫ І НАКІРУНКІ ДЗЕЙНАСЦІ.....	18
2.1 Аднаўленне структур ЛКСМБ пасля Вялікай Айчыннай вайны.....	18
2.2 Асноўныя задачы і накірункі дзейнасці ЛКСМБ.....	25
2.3 Асаблівасці дзейнасці ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей БССР.....	28
ГЛАВА 3 ГРАМАДСКАЯ АКТЫЎНАСЦЬ ЛКСМБ У АДНАЎЛЕННІ І РАЗВІЦЦІ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ БССР.....	31
3.1 Удзел камсамольскіх арганізацый у аднаўленні і развіцці прамысловасці.....	31
3.2. Грамадскія акцыі ЛКСМБ па аднаўленні і развіцці сельскай гаспадаркі гаспадаркі.....	36
3.3. Сацыяльна-культурныя аспекты дзейнасці ЛКСМБ.....	45
Заклучэнне.....	58
Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры.....	60

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Кімбар Андрэй Уладзіміравіч

ЛКСМБ У ГРАМАДСКІМ ЖЫЦЦІ БССР У 1945 – СЯРЭДЗІНЕ 1950-Х ГГ.

Ключавыя словы: БССР, грамадскае жыццё, заходнія вобласці БССР, ЛКСМБ, моладзь, народная гаспадарка.

Актуальнасць тэмы: актуальнасць дадзенага даследавання абумоўлена тым, што тэма і дзейнасці камсамола ў гэтым напрамку ў апошні час не знаходзіць адлюстравання на старонках прац айчынных гісторыкаў, так як лічыцца, што гэтая тэма ўжо дастаткова распрацаваная і не з'яўляецца актуальнай, хаця даследаванні ўдзелу ЛКСМБ у эканамічных і сацыяльна-культурных пераўтварэннях у БССР у першае пасляваеннае ў айчыннай гістарыяграфіі маюць апісальны характар і не сістэматызаваныя, працы гісторыкаў прысвечаны толькі некаторым з аспектаў дзеяння камсамольскіх арганізацый. Такім чынам, дадзеная тэма з'яўляецца актуальнай, так як яна закранае як шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў і канкрэтызуе даследаванне дзейнасці ЛКСМБ у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг.

Аб'ект даследавання: шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў у БССР, якія праводзіліся у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг.

Прадмет даследавання: удзел ЛКСМБ у сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэннях у БССР.

Мэта дадзенай магістарскай дысертацыі: паказаць удзел ЛКСМБ у аднаўленні народнай гаспадаркі праз прызму грамадска-сацыяльнай актыўнасці, вызначыць, якія дзеянні праводзіліся камсамолам Беларусі па аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі БССР, акрэсліць вынікі удзелу ЛКСМБ у сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэннях на тэрыторыі рэспублікі.

Метады даследавання: агульнанавуковыя (аналіз, сінтэз, індукцыя, дэдукцыя і г. д.), спецыяльна-гістарычныя (гісторыка-генетычны, гісторыка-сістэмны), спецыяльна-паліталагічныя (кантэнт-аналіз, дыскурс-аналіз).

Высновы: ЛКСМБ унёс значны ўклад сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў, накіраваных на ўмацаванне савецкай палітычнай і эканамічнай сістэмы. Ім былі дасягнутыя поспехі ў эканамічным адраджэнні рэгіёну і ў далейшых культурных пераўтварэннях на тэрыторыі БССР.

Структура работы: работа складаецца з уводзін, трох глаў, заключэння, спіса выкарыстанай літаратуры. Аб'ём работы складае 64 старонкі, з іх 5 старонак - спіс літаратуры (80 пунктаў).

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Кимбор Андрей Владимирович

ЛКСМБ В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ БССР В 1945 – СЕРЕДИНЕ 1950-Х ГГ.

Ключевые слова: БССР, общественная жизнь, западные области БССР, ЛКСМБ, молодежь, народное хозяйство.

Актуальность темы: актуальность данного исследования обусловлена тем, что тема и деятельности комсомола в этом направлении в последнее время не находят отображения на страницах работ отечественных историков, так как считается, что эта тема уже достаточно разработанная и не является актуальной, хотя исследования по участию ЛКСМБ в экономических и социально-культурных преобразованиях в БССР в первое послевоенное десятилетие имеют описательный характер, либо посвящены только одному из аспектов работы комсомольской организации. Таким образом, данная тема является актуальной, так как она затрагивает ряд социально-экономических, общественно-политических и культурных преобразований, так и конкретизирует исследование деятельности ЛКСМБ в 1945 - середине 1950-х гг.

Объект исследования: ряд социально-экономических, общественно-политических и культурных преобразований в БССР, которые проводилась в 1945 - середине 1950-х гг.

Предмет исследования: участие ЛКСМБ в социально-экономических, общественно-политических и культурных преобразованиях в БССР.

Цель данной магистерской диссертации: показать участие ЛКСМБ в восстановлении народного хозяйства через призму общественно-социальной активности, определить какие действия проводились комсомолом Беларуси по восстановлению и развитию народного хозяйства БССР, обозначить итоги участия ЛКСМБ в социально-экономических, общественно-политических и культурных преобразованиях на территории республики.

Методы исследования: общенаучные (анализ, синтез, индукция, дедукция и г. д.), специально-исторические (историко-генетический, историко-системный), специально-политологические (контент-анализ, дискурс-анализ).

Выводы: ЛКСМБ внес значительный вклад в социально-экономические, общественно-политические и культурные преобразования, направленные на укрепление советской политической и экономической системы. Им были достигнуты успехи в экономическом возрождении региона и в дальнейших культурных преобразованиях на территории БССР.

Структура работы: работа включает в себя введение, три главы, заключение, список использованной литературы. Объем работы составляет 64 страниц, из них 5 страниц - список литературы (80 наименований).

DIE ALLGEMEINE CHRAKTERISTICK DER MAGISTERARBEIT

Kimbor Andrei Wladimirowitsch

LKSMB IM ÖFFENTLICHEN LEBEN BSSR IN DEN JAHREN 1945 BIS MITTE 1950

Die Schlüsselwörter: BSSR, das öffentliche Leben, westliche Gebiete von BSSR, LKSMB, Volkswirtschaft, die Jugend.

Die Aktualität des Themas: über die Tätigkeit der Komsomol im ersten Nachkriegsjahrzehnt kann man keine Information in der letzten Zeit auf der Seiten der Werke von belarussischen Historikern finden. Denn es wird gemeint, dass dieses Thema zureichend behandelt ist und nicht aktuell ist, obwohl die Untersuchungen über die Beteiligung von LKSMB an den ökonomischen und sozial-kulturellen Umwandlungen in BSSR im ersten Nachkriegsjahrzehnt in der belarussischen Geschichtsschreibung deskriptiv sind oder nur einem von den Aspekten der Tätigkeit von dem Kommunistischen Jugendverband gewidmet sind. Somit ist dass Thema aktuell, denn es berührt die Anzahl sozial-ökonomischen, öffentlich-politischen und kulturellen Umwandlungen und verdeutlicht die Untersuchung der Tätigkeit von LKSMB in 1945 – Mitte 1950 Jahren.

Das Objekt der Erforschung: die Reihe sozial-ökonomischen, öffentlich-politischen und kulturellen Umwandlungen in BSSR, welche in 1945- Mitte 1950 Jahren durgeführt wurden.

Der Gegenstand der Erforschung: die Beteiligung von LKSMB in sozial-ökonomischen, öffentlich-politischen und kulturellen Umwandlungen in BSSR.

Das Ziel der Magisterarbeit: zu zeigen die Beteiligung von LKSMB an der Neuschaffung der Volkswirtschaft; zu feststellen, welche Maßnahmen von der Neuschaffung und Entwicklung der Volkswirtschaft von BSSR LKSMB ergriff; zu beschreiben die Ergebnisse von Tätigkeit LKSMB an sozial-ökonomischen, öffentlich-politischen und kulturellen Umwandlungen auf dem Territorium von Republik.

Die Methoden der Erforschung: die Allgemeinwissenschaftliche (die Analyse, die Synthese, die Induktion, die Deduktion usw.), die Spezialhistorische (historisch-genetische Methode und systemhistorische Methode), die Spezialpolitologische (die Kontentanalyse und die Diskursanalyse).

Die Ergebnisse der Erforschung: LKSMB leistete einen wesentlichen Beitrag zu den sozial-ökonomischen, öffentlich-politischen und kulturellen Umwandlungen, die an die Stärkung des sowjetischen politischen und ökonomischen Systems gerichtet waren. LKSMB hatte Erfolg mit dem ökonomischen Wiederaufleben der Region und mit den weiteren kulturellen Umwandlungen auf dem Territorium von BSSR.

Die Struktur der Magisterarbeit: die Arbeit besteht aus der Einführung, drei Kapiteln, den Schlussbetrachtungen und dem Literaturverzeichnis. Der Umfang der Arbeit macht 64 Seiten, aus welchen das Literaturverzeichnis 5 Seiten umfasst (80 Benennung).

УВОДЗІНЫ

Наступствамі Вялікая Айчынная вайна і фашысцкай акупацыі для беларускага народа сталі велізарныя бедствы: загінула больш за 2 млн. 200 тыс. чалавек, былі разбураны гарады, вёскі, прамысловыя прадпрыемствы, сельская гаспадарка знаходзілася ў заняпадзе. Аднаўленне эканомікі пачалося адразу пасля вызвалення тэрыторыі рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў – у канцы 1943—1944 гг.

У першае пасляваеннае дзесяцігоддзе грамадскае жыццё, то бок працэсы, якія праходзяць у грамадстве, уключаючы генезіс, функцыянаванне і развіццё, як усяго сацыяльнага арганізму, так і яго асобных элементаў, абумоўлівалася неабходнасцю пераадолець разбуральныя наступствы вайны. Пасля вызвалення тэрыторыі рэспублікі насельніцтва актыўна ўключылася ў грамадскае жыццё. Людзей ахапіла жаданне адбудаваць краіну і перавесці яе на новы ўзровень жыцця. Грамадзяне актыўна выступалі ініцыятарамі аднаўлення народнай гаспадаркі, павелічэння ўзроўню адукаванасці насельніцтва, актыўнага культурнага будаўніцтва ў рэспубліцы. Пры гэтым людзі не маглі ігнараваць існуючую сістэму грамадскіх адносін.

Адным з актыўных удзельнікаў гэтых пераўтварэнняў у БССР з’яўляўся і Ленінскі камуністычны саюз моладзі Беларусі (далей па тэксту ЛКСМБ). У ранейшых даследаваннях дзейнасці камсамола Беларусі ўдзелу ЛКСМБ у аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі і зменах грамадска-палітычным жыцці ў БССР у 1944 – сярэдзіне 1950-х г. не надавалася пэўнага значэння. Даследаванні ў гэтым накірунку закраналі толькі некаторыя з напрамкаў дзейнасці камсамола.

Дадзеная праца з’яўляецца спробай прааналізаваць уклад Ленінскага камуністычнага саюза моладзі Беларусі ў шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў.

Актуальнасць дадзенага даследавання абумоўлена тым, што тэма і дзейнасці камсамола ў гэтым напрамку ў апошні час не знаходзіць адлюстравання на старонках прац айчынных гісторыкаў, так як лічыцца, што гэтая тэма ўжо дастаткова распрацаваная і не з’яўляецца актуальнай, хаця даследаванні ўдзелу ЛКСМБ у эканамічных і сацыяльна-культурных пераўтварэннях у БССР у першае пасляваеннае ў айчыннай гістарыяграфіі маюць апісальны характар і не сістэматызаваныя, працы гісторыкаў прысвечаны толькі некаторым з аспектаў дзеяння камсамольскіх арганізацый. Такім чынам, дадзеная тэма з’яўляецца актуальнай, так як яна закранае як шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў і канкрэтызуе даследаванне дзейнасці ЛКСМБ у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг.

Мэта дадзенага даследавання – паказаць удзел ЛКСМБ у аднаўленні народнай гаспадаркі праз прызму грамадска-сацыяльнай актыўнасці, вызначыць, якія дзеянні праводзіліся камсамолам Беларусі па аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі БССР, акрэсліць вынікі удзелу ЛКСМБ у сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэннях на тэрыторыі рэспублікі.

Для паспяховага дасягнення мэты былі пастаўлены наступныя задачы:

- паказаць працэс аднаўлення камсамольскіх органаў на тэрыторыі БССР,
- даць аналіз асаблівасцям дзейнасці камсамольскіх органаў на тэрыторыі заходніх абласцей БССР,
- вызначыць грамадскую актыўнасць камсамольскай моладзі у правядзенні эканамічных пераўтварэнняў на тэрыторыі БССР,
- выявіць ролю ЛКСМБ у сацыяльна-культурных пераўтварэннях на тэрыторыі БССР.

Аб’ектам дадзенага даследавання з’яўляецца шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў у БССР, якія праводзіліся у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг.

Прадметам дадзенага даследавання з’яўляецца ўдзел ЛКСМБ у сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэннях у БССР.

Храналагічныя рамкі дадзенага даследавання ахопліваюць перыяд з 1945 г., калі скончылася Вялікая Айчынная вайна, па сярэдзіну 1950-х. Так у красавіку 1956 г. адбыўся XIX з’езд ЛКСМБ, які замацаваў поспехі ўдзелу камсамола ў сферы эканамічнага развіцця БССР і сферы культурных пераўтварэнняў. Як паказваюць прааналізаваныя крыніцы, пачынаючы з красавіка 1956 г. ЛКСМБ пачынае праводзіць якасна новую палітыку, што дазваляе казаць пра пераход на новы этап развіцця дадзенай арганізацыі.

Геаграфічныя рамкі дадзенай работы ахопліваюць тэрыторыю БССР у склад якой з верасня 1944 г. уваходзілі Бабруйская, Баранавіцкая, Брэсцкая, Віцебская, Гомельская, Гродзенская, Магілёўская, Маладзечанская, Мінская, Палеская, Пінская, Полацкая вобласці. З васьмага студзеня 1954 г. у выніку рэарганізацыі адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу былі скасаваныя Бабруйская, Баранавіцкая, Палеская, Пінская, Полацкая, раёны якіх былі ўключаныя ў склад застаўшыхся абласцей.

Структура дадзенай працы складаецца з уводзін, трох глаў і заключэння. Ва ўводзінах ставіцца праблематыка работы, яе актуальнасць, вызначаецца аб’ект і прадмет даследавання, мэты і задачы магістарскай дысертацыі, абгрунтоўваюцца яе храналагічныя рамкі. У першай главе робіцца

аналіз гістарыяграфіі і крыніц па заяўленай тэме, вызначаюцца метадалагічныя асновы дыпломнай работы.

У другой главе паказваецца працэс аднаўлення сеткі камсамольскіх арганізацый у БССР і аналізуюцца асноўныя напрамкі дзейнасці ЛКСМБ і асаблівасці дзейнасці камсамола на тэрыторыі заходніх абласцей БССР.

Трэцяя глава прысвечаная грамадскай актыўнасці камсамольскай моладзі ў аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі БССР; а таксама ўдзелу ЛКСМБ у правядзенні сацыяльна-культурных пераўтварэнняў - найперш гэта барацьба з непісьменнасцю насельніцтва заходніх абласцей БССР, рэлігійнае пытанне, палітычна-ідэалагічная работа з насельніцтвам.

ГЛАВА 1

ГІСТАРЫЯГРАФІЯ, АГЛЯД КРЫНІЦ І МЕТАДАЛОГІЯ ДАСЛЕДАВАННЯ

1.1 Гістарыяграфічны агляд навуковай літаратуры

Пачынаючы з 20-х гадоў XX ст. дзейнасць ЛКСМБ знайшла шырокае адлюстраванне ў працах савецкіх гісторыкаў. Першыя кнігі і брашуры, якія былі прысвечаныя дзейнасці ЛКСМБ, мелі апісальны характар. Паступова беларускія савецкія навукоўцы даследавалі дадзеную тэматыку больш шырока. Так к сярэдзіне 1960-х гг. было апублікавана больш за 30 манаграфій і брашур і было абаронена 6 кандыдацкіх дысертацый, прысвечаных гісторыі ЛКСМБ. Варта адзначыць, што большая частка гэтых выданняў была прысвечаная дзейнасці камсамола ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У работах, якія былі выдадзеныя пасля 1966 г. у асноўным увага надаецца дзейнасці камсамола ў культурным будаўніцтве ў 1960 – 1970-х гг., сістэме палітычнай вучобы моладзі і ўдзелу камсамольцаў у развіцці народнай гаспадаркі СССР і БССР у прыватнасці.

Перыяд дзейнасці камсамола з 1945 г. па сярэдзіну 1950-х гг. не знайшоў сістэматычнага і ўсебаковага адлюстравання ў даследаваннях беларускіх савецкіх гісторыкаў. Закраналіся толькі некаторыя напрамкі дзейнасці арганізацыі ў гэты час, у пераважнай большасці – удзел ЛКСМБ у аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі рэспублікі. У даследаваннях навукоўцаў пераважала падача статыстычнага матэрыялу, які адлюстроўваў колькасныя паказчыкі вынікаў дзейнасці камсамольскіх арганізацый у галіне прамысловасці і сельскай гаспадаркі, паказваў змены складу ячэек ЛКСМБ, але пры гэтым пазбягалася якасная ацэнка дзеянняў камсамольцаў, а калі яна і прысутнічала, то падавалася ў выключна станоўчым святле, што было абумоўлена палітычнай сітуацыяй у краіне.

Адным з найбольш вядомых даследчыкаў дзейнасці ЛКСМБ, тым, хто найбольш усебакова і сістэматычна разглядаў дзейнасць камсамола Беларусі, з’яўляецца А. Я. Жураў [12], [13], [14], [15]. У сваіх працах даследчык падае інфармацыю як пра дзейнасць камсамола па аднаўленні і пабудове новых прамысловых прадпрыемстваў ў краіне, дзейнасць ЛКСМБ, звязаную з развіццём сельскай гаспадаркі, так і пра уклад камсамола ў пераўтварэнні культурнай сферы жыцця грамадства. Таксама варта адзначыць, што Анатоль Яўфімавіч у сваіх манаграфіях падае не толькі статыстычны матэрыял, але і паказвае гісторыю камсамола непасрэдна ў асобах, прыводзячы выказванні і думкі шараговых камсамольцаў, што дазваляе пабачыць і прааналізаваць

сведчанні непасрэдных удзельнікаў камсамольскага руху ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.

Неабходна адзначыць тое, што ў працах даследчыка падаюцца толькі станоўчыя моманты дзейнасці гэтага грамадскага аб'яднання, аўтар не паказвае асаблівасці дзейнасці ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей БССР, у пэўных выданнях адсутнічае апарат спасылак на крыніцы, што ставіць пад сумненне прапанаваныя статыстычныя дадзеныя.

У савецкай гістарыяграфіі маецца шэраг даследаванняў, якія прысвечаныя толькі адной ці некалькі галінам дзейнасці камсамола ў дадзены перыяд.

Так В.Я. Генералаў даследаваў удзел ЛКСМБ у аднаўленні сельскай гаспадаркі. У 1969 г. ён абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме “Участие комсомола Белоруссии в восстановлении и развитии сельского хозяйства в 1944 – 1950 гг.”, а ў 1975 г. выпусціў манаграфію, дзе закрануў праблемы аднаўлення і развіцця сельскай гаспадаркі, палітычнага выхавання сялянскай моладзі. Работа напісаная пры выкарыстанні вялікай колькасці архіўных крыніц і матэрыялаў перыядычнага друку. У адрозненні ад прац А.Я. Журава, В.Я. Генералаў падкрэслівае ролю камсамольцаў у правядзенні калектывізацыі заходніх абласцей БССР, а таксама асаблівасці палітычнага выхавання ў гэтым рэгіёне. Таксама аўтар больш дэталёва закранае праблематыку непісьменнасці насельніцтва заходніх абласцей і ліквідацыі гэтай з'явы.

Працягнула даследаванні В.Я. Генералава па ўдзелу камсамольскай моладзі ў аднаўленні і развіцці сельскай гаспадаркі БССР Р.П. Пясяк, якая ў сваёй кандыдацкай дысертацыі “Комсомол Белорусии – активный помощник партии в организационно-хозяйственном укреплении колхозов в годы пятой пятилетки (1951 – 1955 гг.)” разгледзела працэс умацавання калгасаў і ўключэння моладзі ў сацыялістычныя саборніцтвы, умацавання працоўнай дысцыпліны і ўкаранення ў вытворчасць навуковых дасягненняў.

Пра ўклад беларускай моладзі ў асваенне цалінных зямель расказваецца ў кнізе В.І. Галубовіча і І.Б. Канапацкага [10].

У 1961 г. выйшла манаграфія М. Д. Каўшарава “Комсомол в восстановлении промышленности БССР (1946-1950 годы)”, у якой былі прыведзеныя дадзеныя статыстычнага характару адносна ўдзелу камсамола Беларусі ў пасляваенным аднаўленні прамысловасці, прааналізаваная дынаміка колькасці членаў гэтай арганізацыі.

Аднаўленню народнай гаспадаркі і падрыхтоўцы працоўных рэзерваў БССР прысвечаная кніга Я.С. Мазуравай “Комсомол и подготовка рабочих в системе трудовых резервов БССР”. Аўтар у нарысавым выглядзе паказвае стан прафесійна-тэхнічнай адукацыі і ўдзел камсамола ў падрыхтоўцы працоўных кадраў у рэспубліцы да 1940 г., падчас вайны і пасля яе. Асобныя главы

распавядаюць пра ўдзел камсамола ў першых аднаўленчых работах на тэрыторыі БССР, далейшаму аднаўленню прамысловасці і ролі камсамола па падрыхтоўцы кваліфікаваных рабочых, а таксама падрыхтоўцы педагогічных кадраў для вучэбных устаноў працоўных рэзерваў.

У савецкі час выйшаў шэраг калектыўных прац, якія так ці інакш закранаюць тэматыку дадзенага даследавання. Так у 1960 годзе пад рэдакцыяй А.К. Зініна і А.А. Маркевіча выйшаў зборнік “Комсомол – нашей доблестной партии сын”, які складаецца з 11 нарысаў, якія распавядаюць пра дзейнасць камсамола Беларусі з моманту пачатка яго дзейнасці да 1959 г. У сваім нарысе “Участие комсомольцев и молодежи Белоруссии в восстановлении и дальнейшем развитии народного хозяйства (1945 – 1953 годы)” А.А. Маркевіч схематычна падае асноўныя напрамкі дзейнасці камсамола ў пасляваенны час, а А.Л. Петрашкевіч у нарысе “Комсомол Белоруссии – активный помощник Коммунистической партии в борьбе за завершениестроительства социализма (1953 – 1958 годы)” паказвае далейшы удзел ЛКСМБ у развіцці прамысловасці СССР. Дадзеная кніга не мае спасылчнага апарату і была раскрытыкаваная сучаснікамі. Так, А.Я. Жураў адзначаў, што кніга мае шэраг добрых якасцей, але ўсё ж яна не можа прэтэндаваць на навуковую гісторыю ЛКСМБ.

У 1975 г. выйшла калектыўная праца А.Я. Журава, С.Г. Анісава, Г.П. Анціпава “Очерки истории Ленинского комсомола Белоруссии”. У яе главе “На фронте мирного труда” расказваецца пра ўдзел камсамоляў у аднаўленні народнай гаспадаркі БССР пасля Вялікай Айчыннай вайны; а ў наступнай главе апісваецца арганізатарская і масава-палітычная работа камсамольскіх арганізацый рэспублікі па забеспячэнні удзела моладзі ў дзяржаўным, гаспадарчым і культурным будаўніцтве 1952-1958 гг.

Неабходна адзначыць, што дадзеная праца насычаная факталагічным матэрыялам, уключае шэраг фотаздымкаў, які дазваляюць больш яскрава ўявіць умовы жыцця і працы тагачаснай моладзі, але трэба адзначыць, што адсутнасць спасылак на крыніцы выклікае недавер да прадстаўленай інфармацыі.

У артыкуле Я.І. Бараноўскага і А.М. Міхальчанкі “Як у баі”, які выйшаў у 1978 г. у часопісе “Малодосць”, а пасля быў уключаны ў кнігу “Адзнакі славы тваёй, камсамол”, якая апісвае гісторыю камсамола ад стварэння да 1960-х гг. таксама не развіты спасылчны апарат.

Асобныя цікавыя факты і можна знайсці ў зборніках дакументаў, якія былі выдадзеныя па выніках пленумаў раённых і абласных камітэтаў і ЦК ЛКСМБ. У 1960-ых гг. былі надрукаваныя некалькі зборнікаў, якія ўтрымлівалі дакументы, па якіх можна прасачыць удзел ЛКСМБ у развіцці рэспублікі ў першае пасляваенная дзесяцігоддзе.

Зборнік “50 гадоў Ленінскаму камуністычнаму саюзу моладзі Беларусі”, у які ўвайшлі матэрыялы рэспубліканскай навуковай канферэнцыі, якая была

прысвечана 50-годдзю ЛКСМБ, ўтрымлівае інфармацыю разнапланавы матэрыял, які пераважна адлюстроўвае ўдзел камсамола ў аднаўленні народнай гаспадаркі, што не дазваляе глыбока прааналізаваць дзейнасць камсамола ў культурнай галіне .

Зборнік “Комсомол Белоруссии: Цифры и факты” ўключаў у сябе матэрыялы пераважна статыстычнага характару, што дазваляе прасачыць дынаміку колькаснага складу ЛКСМБ, але не дазваляе ацаніць ідэйныя змены кіраўніцтва камсамола. Інфармацыя ў дадзеным зборніку пададзена строга храналагічны і ўяўляе з сябе своеасаблівы “летапіс” дзейнасці камсамольскіх арганізацый рэспублікі.

Вялікую цікавасць выклікае зборнік “Ленинский комсомол Белоруссии в цифрах и фактах” пад рэдакцыяй К.М. Платонава і І.М. Ігнаценка 1980 г. выдання, які дае багаты статыстычны матэрыял пра партыйнае кіраўніцтва камсамолам, рост шэрагаў рэспубліканскай камсамольскай арганізацыі, змяненні ў структуры пярвічных камсамольскіх арганізацый і шэраг іншых дадзеных. Пры падрыхтоўцы дадзенага зборніка рэдакцыйная калегія выкарыстоўвала матэрыялы партыйнага архіва Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, Цэнтральнага архіва ВЛКСМ, архіў ЦК ЛКСМБ, перыядычны друк. Перад кожным з раздзелаў аўтары размясцілі ўступныя артыкулы, дзе падаюць свае тлумачэнні прадстаўленай статыстычнай інфармацыі.

У адрозненні ад тэмы ўдзелу ЛКСМБ у сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэннях у БССР, непасрэдна самім пераўтварэнням прысвечаная большая колькасць прац і гэтак пытанне з’яўляецца лепш распрацаваным. У гістарыяграфіі адносна гэтай тэмы можна вылучыць чатыры этапы: даследаванні непасрэдных ўдзельнікаў аднаўлення народнай гаспадаркі, даследаванні канца 1950 – 1960-х гг., даследаванні 1970 – 1980-х гг і даследаванні 1990 – 2000-х гг.

Часткова роля ЛКСМБ у развіцці БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе асвятляецца ў працах прысвечаных працэсу саветызацыі заходніх абласцей БССР пасля Вялікай Айчыннай вайны. Тэматыцы саветызацыі заходніх абласцей у пасляваенны час прысвечаная вялікая колькасць прац. У гістарыяграфіі адносна гэтай тэмы можна вылучыць тры накірункі: савецкі, польскі і беларускі.

У гістарыяграфіі савецкага перыяду працэсы далучэння заходніх абласцей да БССР паказваліся як адназначна пазітыўныя. Паказвалася прагрэсіўнасць савецкай палітыкі ў гэтым рэгіёне.

Польская гістарыяграфія ўнесла вялікі ўклад у даследаванні праблематыкі саветызацыі ў 1939 - 1941 гг., але адносна перыяду 1944 - 1956 гг. існуе значна меншая колькасць публікацый. Сярод польскіх даследчыкаў гэтай

тэматыкі можна вылучыць Т. Стшэмбаша, А. Галавацкага, М. Гнатоўскага, К. Ясевіча і інш.

У 2013 г. была выдадзена манаграфія польскага даследчыка беларускага паходжання Я. Шумскага “Саветызацыя Заходняй Беларусі (1944 – 1953 гг.). Прапаганда і адукацыя на службе ідэалогіі”, асобны раздзел якой быў прысвечаны дзейнасці камсамола і піянерскай арганізацыі. Неабходна адзначыць, што дадзеная работа не дае поўнага прадстаўлення аб дзеяннях ЛКСМБ, і ўяўляе з сябе толькі павярхоўны агляд такой праблемы як саветызацыя заходніх абласцей БССР.

У беларускай гістарыяграфіі адносна праблемы саветызацыі заходніх абласцей існуе два накірункі: частка гісторыкаў паўтарае савецкія схемы і ацэнкі тых падзей, а частка выпрацоўвае новае падыходы да даследавання і ацэнкі працэсу саветызацыі. Беларуская гістарыяграфія за апошнія некалькі год узбагацілася шэрагам артыкулаў, даследаванняў і манаграфій, прысвечаных пасляваеннаму перыяду. Праблематыку дзейнасці камсамольскіх арганізацый у сваіх работах у той ці іншай ступені закранаюць В. Вялікі, А. Бодак, У. Міхнюк і інш. Шэраг артыкулаў В.В. Даніловіча і А.А. Кавалені закранаюць дзейнасць камсамольскіх арганізацый Беларусі на ранейшым этапе яго развіцця.

Такім чынам, можна сказаць, што дзейнасць ЛКСМБ у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг. не знайшла сістэматычнага даследавання на старонках прац гісторыкаў. Даследчыкамі разглядаліся асобныя напрамкі дзейнасці камсамола - пераважна гэта ўдзел у аднаўленні і развіцці прамысловасці і сельскай гаспадаркі, прапагандысцкая дзейнасць камсамола. Часткова закранаўся ўдзел камсамольскіх арганізацый у культурных пераўтварэннях на тэрыторыі рэспублікі. Асаблівасці дзейнасці ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей, якія былі звязаныя з першапачатковым непрыняццем ідэй і дзейнасці гэтай арганізацыі насельніцтвам і шэрагам культурных і эканамічных асаблівасцей рэгіёну, абумоўленых працяглым знаходжаннем у складзе польскай дзяржавы, фактычна не знайшлі адлюстравання на старонках прац даследчыкаў.

1.2 Агляд крыніц па праблеме даследавання

Пры напісанні магістарскай дысертацыі быў выкарыстаны вялікі спектр крыніц. Гэта былі як і дакументальныя крыніцы (матэрыялы справаводства, статыстычныя матэрыялы), так і апаведальныя крыніцы (мемуарнага характару), акрамя таго пры напісанні работы былі выкарыстаны матэрыялы перыядычнага друку.

Асноўнымі крыніцамі для напісання дадзенай працы сталі **матэрыялы справаводства** ЛКСМБ, размешчаныя ў фондзе 63п Нацыянальнага архіва

Рэспублікі Беларусь. Да іх ліку можна аднесці справаздачныя даклады ЦК ЛКСМБ, даклады Цэнтральнай рэвізійнай камісіі, даклады Мандатнай камісіі, выступы дэлегатаў, рэзалюцыі, даклады абкамаў, райкамаў ЛКСМБ. Прычым варта надаць увагу не толькі прынятым на партыйных і камсамольскіх форумах рашэнням, але і механізму, акалічнасцям іх прыняцця, для чаго даследуюцца стэнаграмы.

Выступы дэлегатаў з правінцыі істотна пашыраюць веды пра рэальнае становішча ў камсамольскіх арганізацыях, пра стан партыйнай працы на яе маладзёжным кірунку, пра стаўленне насельніцтва да дзеянняў камсамольцаў. Стэнаграмы дэманструюць ступень уліку прапаноў радавых дэлегатаў, адрозненні ў пазіцыях прадстаўнікоў ЦК ЛКСМБ і рэгіянальных камсамольскіх лідараў.

Дадзены від крыніц цікавы і з пункту гледжання апрацоўкі навыкаў і тэхнікі крыніцазнаўчага аналізу. Стэнаграфічныя справаздачы ўяўляюць сабой найболей поўны запіс усяго, што адбывалася на пасяджэннях. Якасць стэнаграмы залежыць ад кваліфікацыі стэнаграфістак, таму варта адзначыць, што ў тэкстах даволі часта бываюць і скажэнні.

Наяўнасць ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь выпраўленых і нявыпраўленых стэнаграм дае магчымасць параўнаць абодва тэксты, каб высветліць характар правак, але на жаль гэта магчыма зрабіць не для ўсіх з'ездаў.

Інфармацыю статыстычнага характару ўтрымліваюць у сабе справаздачы, даклады і інфармацыйныя лісты раённых і абласных камітэтаў камсамола Цэнтральнаму камітэту ЛКСМБ, а таксама даклады і перапіскі ЦК ЛКСМБ і ЦК ВЛКСМ. Дадзеныя крыніцы дазваляюць вызначыць дынаміку змен колькаснага складу камсамольскіх ячэек у рэспубліцы, параўнаць колькасць камсамольцаў, якія дзейнічалі ў вёсках і ў гарадах. Шэраг дакладаў паказвае дынаміку змен лектарскіх прапагандысцкіх груп.

Пры аналізе крыніц па гісторыі ЛКСМБ трэба звяртацца і да апублікаваных прац лідараў камсамола, стэнаграм пасяджэнняў і рашэнняў з'ездаў, канферэнцый, пленумаў ЦК камсамола. Варта імкнуцца глядзець на іх, як на звычайныя крыніцы, створаныя пэўнымі людзьмі, у пэўных гістарычных акалічнасцях з вызначанымі палітычнымі і ідэалагічнымі мэтамі. Гэта абумоўлена тым, што камсамол дзейнічаў пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі. Вялікай увагі патрабуюць і апублікаваныя партыйныя дакументы.

Таксама пры напісанні дадзенай работы выкарыстоўваліся **матэрыялы мемуарнага характару**, якія дазваляюць пабачыць падзеі вачыма непасрэдных удзельнікаў і прасачыць іх асабістае стаўленне да таго, што адбывалася. Да такіх крыніц можна аднесці кнігі А. Асіпенкі “Арлінае племя” і “Героі нашых дзён”. Аўтар перадае ў выглядзе асобных нарысаў-успамінаў асабліваці

дзеінасці камсамольцаў у галіне развіцця народнай гаспадаркі. Пры гэтым трэба адзначыць, што дадзеныя нататкі пераважна перадаюць інфармацыю пра падзеі часоў Вялікай Айчыннай вайны, таксама закранаць перыяд з другой паловы 1950-х па 1960-я гг., але пры гэтам закранаецца і разглядаемы перыяд.

Бясспрэчную цікавасць выклікаюць успаміны К.Т. Мазурава, які з 1942 г. быў прызначаны другім сакратаром ЦК ЛКСМБ, а пасля да 1947 г. займаў пасаду першага сакратара ЦК ЛКСМБ. У кнізе “Незабыўнае” Кірыл Трафімавіч прысвяціў асобную главу “Аднаўленне” працэсам, у якіх удзельнічалі камсамольцы Беларусі ў першыя гады пасля вызвалення тэрыторыі БССР ад акупацыйных войскаў. Аўтар даволі эмацыйна паказвае працэс аднаўлення камсамольскіх структур і пачатак аднаўлення народнай гаспадаркі. Але пры гэтым трэба ўлічваць, што асноўнай мэтай дадзенай кнігі было паказанне ўдзелу камсамольцаў у змаганні з акупацыйнымі войскамі, таму пасляваеннаму перыяду нададзена не такая вялікая ўвага.

Яшчэ адной цікавай групай крыніцай у плане інфарматыўнасці з’яўляюцца **перыядычныя выданні** таго перыяду. У прыватнасці, газета “Чырвоная змена”, якая выдаецца з 1921 года па сённяшні дзень. Дадзеная газета ў заяўлены ў працы перыяд з’яўлялася друкаваным органам ЦК ЛКСМБ. На старонках газеты можна знайсці шэраг артыкулаў, які паказвае побыт шараговых камсамольцаў, незадавальненне моладзі некаторымі аспектамі дзейнасці ЛКСМБ. Пры гэтым неабходна таксама адзначыць, што матэрыялы, якія друкаваліся на старонках дадзенай газеты з’яўляюцца заангажаванымі і не дазваляюць пабачыць у поўнай ступені негатыўныя моманты дзеяння дадзенай арганізацыі.

Такім чынам, неабходна адзначыць, што ў архівах рэспублікі маецца багатая база крыніц, якая дазваляе правесці больш глыбокае даследаванне дзейнасці ЛКСМБ у акрэслены перыяд, чым гэта было зроблена ранейшымі гісторыкамі.

1.3 Метадалогія даследавання

Напісанне магістарскай дысертацыі абапіралася па прынцыпы гістарызму, аб’ектыўнасці, каштоўнаснага падыходу. Аб’ектыўнасць навуковых вынікаў працы дасягалася праз аналіз, інфармацыі разнастайных крыніц, усебаковае вывучэнне прадмета даследавання шляхам выяўлення яго сутнасці і сувязяў з іншымі аб’ектамі гістарычнай рэчаіснасці, удакладненне атрыманых вынікаў сродкамі суаднясення і супастаўлення іх з дасягненнямі наяўнай гістарыяграфіі, як сучаснай, так і папярэдніх перыядаў.

Выкарыстанне прынцыпу гістарызму дазволіла правесці вывучэнне прадмета даследавання ў яго развіцці канкрэтна-гістарычнай узаемаабумоўленасці. Каштоўнасны падыход даў магчымасць выявіць станоўчыя моманты ў развіцці гістарыяграфіі па дадзенай праблеме і вылучыць пытанні, якія не былі дастаткова асветлены альбо ўвогуле не знайшлі адлюстравання ў навуковых гістарычных працах. Акрамя таго, ён выкарыстоўваўся пры адборы гістарычных фактаў, якія нярэдка мелі супярэчлівы характар. Дадзены падыход у спалучэнні з эмпірычным матэрыялам дазволіў пазбегнуць аднабаковых і суб'ектыўных ацэнак пры асветленні ролі ўдзелу ЛКСМБ у шэрагу эканамічных і сацыяльна-культурных пераўтварэнняў у БССР у 1945 сярэдзіне 1950-х гг.

Вырашэнне пастаўленых задач і дасягнення мэты даследавання было абумоўлена выкарыстаннем як агульнанавуковых (аналіз, сінтэз, індукцыя, дэдукцыя і г. д.), спецыяльна-гістарычных (гісторыка-генетычны, гісторыка-тыпалагічны, гісторыка-сістэмны) метадаў, так і спецыяльна-паліталагічных (кантэнт-аналіз, дыскурс-аналіз).

Гісторыка-генетычны метада выкарыстоўваўся для выяўлення змен у стане кіраўнікоў ЛКСМБ, змяненне ролі камсамола ва ўнутрыпалітычнай сітуацыі ў краіне. Метада дапамагае адлюстраваць, якім чынам ЛКСМБ быў уцягнуты ў палітыку, якім чынам змяняўся яго ўплыў.

Гісторыка-сістэмны метада дае магчымасць даследаваць дзейнасць ЛКСМБ, як падсістэму ў грамадска-палітычным жыцці БССР, якая аказвала пэўны ўплыў на грамадска-палітычнае жыццё.

Кантэнт-аналіз, як метада якасна-колькаснага аналізу ўтрымання дакументаў з мэтай выяўлення ці вымярэння розных фактаў і тэндэнцый, адлюстраваных у гэтых дакументах, асабліваець якога складаецца ў тым, што ён вывучае дакументы ў іх сацыяльным кантэксце, дазваляе вылучыць сэнсавыя адзінкі ў стэнаграмах і перыядычных выданнях і прааналізаваць асабліваеці іх ужывання.

Дыскурс-аналіз, у сваю чаргу, дазваляе прасачыць развіццё сэнсавых адзінак праз увесь масіў тэкстаў.

Для выхаду на тэарэтычны ўзровень даследавання, выяўлення, сутнасці працякаўшых у вывучаемы перыяд працэсаў выкарыстоўваліся такія тыпы навуковых тлумачэнняў, як прычынна-выніковыя, генетычныя і функцыянальныя.

Прычынна-выніковыя тлумачэнні накіраваны на пошук прычын і вынікаў шэрагу дзеянняў прадстаўнікоў ЛКСМБ.

Генетычныя тлумачэнні падводзяць нас да разумення сутнасці дзеянняў прадстаўнікоў ЛКСМБ

Функцыянальныя тлумачэнні выкарыстоўваліся для высвятлення ўзаема сувязі вивучаемых з'яў з тым асяроддзем, у якім яны праяўляліся. Для разумення сутнасці ролі ЛКСМБ у пераўтварэннях першага пасляваеннага дзесяцігоддзя трэба ўлічваць унутрыпалітычную сітуацыю ў краіне, асабліва ў развіцця заходніх абласцей БССР.

Такім чынам, дадзеная праца абапіраецца на распрацаваную метадалагічную базу і рэпрэзентатыўныя крыніцы.

ГЛАВА 2

АДНАЎЛЕННЕ ДЗЕЙНАСЦІ ЛКСМБ ПАСЛЯ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ, АСНОЎНЫЯ ЗАДАЧЫ І НАКІРУНКІ ДЗЕЙНАСЦІ

2.1 Аднаўленне структур ЛКСМБ пасля Вялікай Айчыннай вайны

У перыяд Вялікай Айчыннай вайны камсамольцы Беларусі, знаходзячыся у шэрагах Савецкай Арміі і ў тыле ворага, унеслі вялікі ўклад у здабыванне перамогі над нямецка-фашысцкім войскам.

Пад кіраўніцтвам КП(б)Б у тыле фашысцкіх войскаў былі створаныя і актыўна дзейнічалі 10 абласных падпольных абкамаў (Мінскі, Гомельскі, Віцебскі, Магілёўскі, Палескі, Баранавіцкі, Брэсцкі, Пінскі, Беластоцкі, Вілейскі), 214 міжраённых, гарадскіх і раённых падпольных камітэтаў ЛКСМБ. У партызанскіх атрадах было створана 2579 пярвічных камсамольскіх арганізацый, якія аб'ядноўвалі 53783 члены ВЛКСМ; 2930 падпольных камсамольскіх арганізацый, якія аб'ядноўвалі 18800 камсамольцаў. Апроч таго ў заходніх абласцях працавалі пад кіраўніцтвам абкамаў і гаркамаў камсамолу 355 падпольных антыфашысцкіх груп моладзі, якія ахоплівалі 2705 чалавек.

Камсамольскія арганізацыі Беларусі ў тыле ворага аб'ядноўвалі ў сваіх шэрагах каля 80 тысяч камсамольцаў-партызан і звыш 20 тысяч падпольшчыкаў [78, с. 12].

З асяродку камсамольцаў і моладзі выйшлі шматлікія кадры дыверсантаў, дзясяткі тысяч байцоў-разведчыкаў, артылерыстаў, вынішчальнікаў і іншых вядучых баявых прафесій. Членамі камсамольскіх арганізацый былі маладыя камандзіры і палітработнікі партызанскага руху. 22-х Герояў Савецкага Саюза – партызан былі ў складзе камсамолу Беларусі. Імёны Міхаіла Сільніцкага, Аляксандра Ісачэнка, Фядора Кухарова, Алены Калесавой, Барыса Дзмітрыева, члена ЦК, рэдактара газеты „Чырвоная змена“ Міхаіла Барашкава неаднаразова ўзгадваліся пасля вайны падчас з'ездаў ЛКСМБ [47, арк. 13].

Тысячы камсамольцаў загінулі ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, змагаліся на франтах Вялікай Айчыннай вайны, у партызанскіх утварэннях і падполлі. Значная частка камсамольцаў, удзельнікаў партызанскага руху і падполля, пасля вызвалення рэспублікі ўваходзіла ў часткі і падраздзяленні Савецкай Арміі [47, с. 13].

За заслугі перад Радзімай камсамол Беларусі быў узнагароджаны ордэнам „Чырвонага Знамені“, а звыш 31 тыс. камсамольцаў былі адзначаны высокімі ўзнагародамі ўрада .

Па меры вызвалення тэрыторыі Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачалося аднаўленне дзейнасці камсамольскіх органаў. Як адзначаў у сваіх успамінах К.Т. Мазураў, пасля вызвалення тэрыторыі Беларусі і акупацыйных войскаў першай паўстала задача аднаўлення партыйных, камсамольскіх арганізацый і Саветаў, органаў гаспадарчага кіравання, праблема кіруючых кадраў, спецыялістаў, кваліфікаваных рабочых [26, с. 338].

ЦК КП(б)Б Беларусі паставіў перад камсамольцамі задачу актыўна дапамагаць партыйным, савецкім і гаспадарчым органам у аднаўленні разбуранай народнай гаспадаркі, у хуткай ліквідацыі наступстваў фашысцкай акупацыі. Для паспяховага вырашэння гэтых задач было неабходна аднавіць камсамольскія органы і пярвічныя камсамольскія арганізацыі на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і ва ўстановах.

На 1 студзеня 1944 г. на ўліку ў рэспубліканскай камсамольскай арганізацыі знаходзілася 5998 членаў ВЛКСМ, але ўжо ў наступным годзе колькасць членаў узрасла да 53894 чалавек. Пачынаўся паступовы працэс аднаўлення і стварэння новых структурных адзінак і колькаснага складу арганізацыі [23, с. 46].

Аднаўляемыя камсамольскія органы ўзначальвалі сакратары падпольных абкамаў, гаркамаў і райкамаў ЛКСМБ. Апорай кіраўнікоў станавіліся таксама камсамольцы, якія знаходзіліся раней у тыле ворага і працавалі памагатымі камісараў партызанскіх брыгад і атрадаў, членамі бюро падпольных абкамаў, гаркамаў і райкамаў камсамола.

Таксама на кіруючыя камсамольскія пасады быў накіраваны шэраг партызан-камсамольцаў, якія добра зарэкамендавалі сябе перад кіраўніцтвам партыі. У прызначэнні на кіруючыя пасады сярод камсамольскіх арганізацый у заходніх абласцях БССР апора рабілася ў асноўным на прыбыўшых з усходу членаў ЛКСМБ.

Апроч выкарыстання мясцовых камсамольскіх кадраў для ўзмацнення структурных адзінак прысылаліся камсамольцы з іншых саюзных рэспублік, пераважна з РСФСР. Так, напрыклад, ЦК ЛКСМБ 3 кастрычніка 1944 г. у сваёй даведцы адзначыў аб тым, што на тэрыторыю Беларусі былі прысланыя камсамольскія работнікі з Іванаўскага, Свядлоўскага, Куйбашаўскага і Чкалаўскага абкамаў ВЛКСМ. Напрыклад, А.А. Паганяева (Іванаўскі абкам ВЛКСМ) была накіраваная намеснікам загадчыка аддзела агітацыі і прапаганды Пінскага абкама ЛКСМБ, Л.П. Жалтова – другім сакратаром Пінскага гаркама ЛКСМБ, Г.Д. Салаў – сакратаром Пінскага абкама ЛКСМБ [24, с. 14].

На падставе пастановы ЦК ВЛКСМ ад 3 лістапада 1944 г. у падпарадкаванні ЦК ЛКСМБ к 25 лістапада 1944 г. прыбылі з усходніх абласцей РСФСР яшчэ 204 камсамольцы. Многія з іх былі накіраваныя на

работу ў якасці сакратароў, загадчыкаў і намеснікаў загадчыкаў аддзелаў абкамаў камсамола, сакратароў райкамаў і інструктараў ЦК і абкамаў ЛКСМБ. Напрыклад, В.В. Камарова, В.М. Лойка, М.А. Рэбрыкаў былі накіраваныя інструктарамі ЦК ЛКСМБ, Е.К. Бачкарова – сакратаром райкама ў Вілейскую вобласць, М. П. Улаховіч – загадчыкам сектарам уліку Брэсцкага абкама камсамола, Б.Б. Міхайлоўскі – першым сакратаром Пастаўскага райкама Маладзечанскай вобласці [24, с. 15]. Натуральна, што прыбыўшыя з РСФСР камсамольскія кіраўнікі не заўжды ведалі асаблівасці развіцця беларускіх зямель і выклікалі недавер сярод мясцовага насельніцтва.

ЦК КП(б)Б накіраваў больш за тысячу камсамольцаў на вучобу ў партыйныя школы, з мэтай падрыхтаваць з іх камсамольскіх кіраўнікоў. Чатыры тысячы членаў партыі вялі сярод моладзі прапагандысцкую работу.

Неабходна заўважыць, што на тэрыторыі заходніх абласцей БССР адчуваўся недавер і ігнараванне вопыту мясцовых лідараў моладзі. Слабая апора на мясцовыя кадры, недахоп ведаў аб традыцыях і звычаях, а іншы раз і іх знявага, не дабаўлялі аўтарытэту камсамольскім арганізацыям, асабліва ў асяроддзі моладзі польскай нацыянальнасці.

Кіраўнікі абкамаў і райкамаў ЛКСМБ неаднаразова звярталі ўвагу на тое, што шматлікія вясковыя камсамольскія арганізацыі ў Заходняй Беларусі не выходзяць на практычных, дзяржаўных справах, займаюцца асветніцтвам, у лепшым выпадку маецца палітгурток, гурток мастацкай самадзейнасці, але ні партыйныя, ні савецкія арганізацыі не прыцягваюць вясковых камсамольцаў на рашэнні практычных спраў па хлебнарыхтоўцы, леснарыхтоўкам і г.д. [48, арк. 210], што яшчэ раз паказвае на тое, што да мясцовых камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей БССР складвалася недаверлівае стаўленне.

Адначасова з аднаўленнем дзейнасці гаркамаў і райкамаў ЛКСМБ на вызваленых раёнах разгарнулася работа па стварэнні сеткі пярвічных камсамольскіх арганізацый. З гэтай мэтай райкамы і гаркамы ЛКСМБ накіроўвалі ў населеныя пункты, установы на прадпрыемствы сваіх упаўнаважаных, якія праводзілі рэгістрацыю камсамольцаў.

У выніку дзейнасці, накіраванай на аднаўленне камсамольскіх арганаў, на 1 студзеня 1945 г. у Беларусі было адноўлена ў гарадах і сельскай мясцовасці 6748 пярвічных камсамольскіх арганізацый, у якіх знаходзілася на ўліку 53894 члены ЛКСМБ, што было не больш за 20% ад даваеннага складу камсамольскай арганізацыі [20, с. 55].

Асаблівая ўвага надавалася пашырэнню сеткі камсамольскіх арганізацый у сельскай мясцовасці. Дадзеная праблема востра ставілася перад абкамамі заходніх абласцей БССР. На прадпрыемствы, у вёскі і калгасы заходніх абласцей было накіравана 2385 камсаргаў. У задачы камсаргаў уваходзіла арганізацыя сярод несаюзнай вясковай моладзі, падрыхтоўкі юнакоў

і дзяўчын да ўступлення ў шэрагі ЛКСМБ і стварэнне камсамольскіх арганізацый у тых населеных пунктах, дзе іх не было.

Тым не менш у 1945 г. камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей мелі ў сваіх шэрагах невялікую колькасць членаў. Большасць членаў набіралася з дзяцей супрацоўнікаў савецкага апарату, якія прыехалі ў заходнія вобласці з іншых рэгіёнаў. У Гродзенскім раёне з агульнай колькасці - 6066 вучняў – у піянерскія і камсамольскія арганізацыі ўваходзілі ў канцы 1945 г. толькі 103 асобы. На працягу 1945 г. у камсамольскія арганізацыі Гродзенскай вобласці было прынята 2427 чалавек, галоўным чынам – за кошт чыноўнікаў і вучняў школ. У Сапоцкінскім раёне на працягу пяці месяцаў з мясцовых быў прыняты адзін чалавек, у Радунскім – два. Такая сітуацыя тлумачылася “агульным недаверам да мясцовай моладзі ў асобных камсамольскіх арганізацыях” [80, с. 223].

Свядома непрыязнае стаўленне моладзі партыйных ўлады зафіксавалі ў рэзалюцыі VI Пленума ЦК КП(б)Б, які адбыўся ў Мінску 12 - 18 лютага 1945 г.: “Партыйныя і камсамольскія арганізацыі ў сваёй рабоце павінны ўлічваць, што ў цяперашніх абставінах моцна павялічваецца роля моладзі ў палітычным і гаспадарчым жыцці, і ўлічваць таксама, што некаторая частка моладзі Беларусі, якая адчувала на працягу трох год ілжывую фашысцкую прапаганду і была адарваная ад праўдзівай савецкай інфармацыі, адстала ў вядомай ступені ў ідэйных і палітычных адносінах (...). Важнай задачай работы камсамольскіх арганізацый у заходніх абласцях Беларусі з’яўляецца шырокае азнаямленне моладзі з жыццём і гісторыяй мінулага і сучаснага Савецкай Радзімы, з канстытуцыяй. Неабходна бесперапынна тлумачыць і паказваць моладзі, што толькі ва ўмовах савецкага ладу перад ёй адкрытыя неабмежаваныя магчымасці для свайго росту, адукацыі і актыўнага ўдзелу ў дзяржаўным і грамадскім жыцці” [80, с. 224].

У сакавіку 1945 г. у Мінску адбыўся VI пленум ЦК ЛКСМБ. У яго рабоце прынялі ўдзел усе першыя сакратары абкамаў, райкамаў і гаркамаў камсамола. Падчас абмеркавання пытанняў палітыка-выхаваўчай работы камсамола сярод вясковай, рабочай і навучаючайся моладзі кіраўніцтва ЛКСМБ выкрыла недахопы ў працы камсамольскіх арганізацый у гэтай сферы і замацавала рэзалюцыю VI пленума ЦК КП(б)Б.

Выконваючы пастанаўленні VI пленума ЦК КП(б)Б і VI-га пленума ЛКСМБ, камсамольскія арганізацыі рэспублікі актывізавалі сваю работу па ўключэнню ў свае шэрагі новых членаў. У выніку цэлы шэраг камсамольскіх арганізацый у кароткі час значна павялічыў колькасць сваіх членаў. Так, Радунская раённая камсамольская арганізацыя Гродзенскай вобласці за чатыры месяцы 1945 г. вырасла амаль у 10 раз, Ваўкавыская – у 5 раз. У Свіслацкім, Поразаўскім, Шчучынскім раёнах камсамольскія арганізацыі былі ўтвораны ва

ўсіх сельскіх саветах. Калі ў Воранаўскім раёне Гродзенскай вобласці ў 1944 г. налічвалася ўсяго 24 члены ЛКСМБ, то на 28 ліпеня 1946 г. раённая камсамольская арганізацыя налічвала ў сваіх шэрагах да 240 членаў ЛКСМБ. У цэлым па вобласці за тры месяцы 1945 г. (сакавік, красавік, май) шэрагі камсамольцаў узраслі на 1439 чалавек, было ўтворана 137 новых пярвічных камсамольскіх арганізацый [24, с. 10].

Паступова пачала павялічвалася колькасць членаў ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей. Так, на 1 кастрычніка 1946 г. у заходніх абласцях мелася 46986 камсамольцаў, што на 14 тысяч больш, чым да вайны. У складзе прынятых пераважала моладзь з мясцовага насельніцтва. Амаль ва ўсіх сельскіх саветах былі створаны камсамольскія арганізацыі. Арганізацыя пашырала свой уплыў на мясцовае насельніцтва, але тэмпы росту камсамольскай арганізацыі не задавальнялі кіраўніцтва ЦК ЛКСМБ.

У сакавіку 1947 г., к свайму XV з'езду, ЛКСМБ налічваў 15307 пярвічных арганізацый і 217000 членаў ВЛКСМ. Камсамольская арганізацыя ў той час амаль цалкам абнавілася: 80% камсамольцаў уступілі у шэрагі ВЛКСМ у пасляваенны перыяд. Першы сакратар ЦК ЛКСМБ, К.Т. Мазураў, у сваёй справаздачы з'езду, параўноўваючы тагачасны якасны і колькасны склад арганізацыі з даваенным, адзначыў, што за справаздачны перыяд зменшылася колькасць камсамольскіх арганізацый у прамысловасці і ў калгасах. Калі к XIV з'езду, які праходзіў 5-7 кастрычніка 1940 г., у прамысловасці было 1840 арганізацый, то к XV з'езду іх стала 1474. Калі ў калгасах было 7154, то стала толькі 5506 арганізацый.

Рэзка змяніўся якасны склад арганізацыі. Калі раней ў складзе было 38300 рабочых, то зараз 28000 – 13, 6 % да агульнага складу. Камсамольцаў калгаснікаў было 56200 чал, зараз 42500 – 20% да агульнага складу. Інтэлігенцыі было 15900, зараз 10000 – 5 % да агульнага складу.

Па ўзросце камсамольцы сталі маладзейшымі чым да вайны. Калі раней членаў ВЛКСМ ва ўзросце да 21 года было 74%, то зараз 77%, старэй за 26 год было 8%, а зараз 2,8%, што можна патлумачыць тым, што моладзь старэйшага ўзросту загінула падчас вайны.

Змяніўся і нацыянальны склад. Калі к XIV з'езду ў ЛКСМБ налічвалася беларусаў 51%, то к XV з'езду іх стаў 81,9%. Гэта факт можна патлумачыць асаблівасцю этнічнай палітыкі акупацыйных войск падчас вайны і міграцыйнымі працэсамі ў пасляваенны час [47, арк. 73].

XI з'езд ВЛКСМ, што праходзіў у сакавіку-красавіку 1949 г., замацаваў у Статуце камсамола рашэнне ЦК ВЛКСМ пра прыём у ВЛКСМ з 14 год, а таксама выключыў са Статута палажэнне пра кандыдацкі стаж для тых, хто збіраецца ўступіць у камсамол. Што спросціла працэдуру ўступлення ў арганізацыю і прывяло да колькаснага павелічэння яе складу.

Працягвалася навучанне і выхаванне кіруючых камсамольскіх работнікаў. Так, у 1947 г. 26 камсамольскіх работнікаў атрымалі магчымасць вучыцца ў завочнай Вышэйшай партыйнай школе, 34 – у вячэрніх універсітэтах марксізму-ленінізму, больш за 250 – на завочных аддзяленнях ВНУ і тэхнікумаў. ЦК КП(б)Б патрабаваў ад партыйных і камсамольскіх арганізацый надзяляць асаблівую ўвагу ідэйна-палітычнаму выхаванню камсамольцаў, рады якіх пасля вайны заўважна абнавіліся. У 1947 г. у камсамоле новапрынятыя члены складалі да 80% .

У 1948 г. камсамол Беларусі дасягнуў даваеннай колькасці – у яго радах было 260 тысяч юнакоў і дзяўчат. У рэспубліцы было створана больш за 10 тысяч палітгурткоў і школ, у якіх у 1948 г. навучалася звыш 120 тыс. камсамольцаў, а ў 1951 г. вучылася ўжо 300 тысяч [1, с. 75].

У 1949 г. падчас справаздачнага даклада XVI з'езду ЛКСМБ П.М. Машэраў адзначыў, што на 1 лютага 1949 г. ЛКСМБ налічваў у сваіх шэрагах 316851 члена ВЛКСМ, аб'яднаных у 20621 пярвічную камсамольскую арганізацыю.

За справаздачны перыяд у камсамол было прынята звыш 150 тысяч юнакоў і дзяўчат, што складае 51,2% ад агульнага складу членаў ВЛКСМ. Колькасць камсамольцаў маладых рабочых павялічылася на 16787 чалавек, калгаснікаў і сялян – на 36640 чалавек, студэнтаў – на 13731 чалавек. Было створана 7002 пярвічных камсамольскіх арганізацый, з іх 3444 у калгасах.

Неабходна адзначыць, што ў той час у рэспубліцы налічвалася звыш 12 тысяч малалікіх камсамольскіх арганізацый, з колькасцю камсамольцаў у іх ад 3 да 10 членаў ВЛКСМ. Прычым, колькасць малалікіх арганізацый не памяншалася, а павялічвалася. Калі ў першым паўгоддзі 1948 г. усяго малалікіх арганізацый было 11337, з іх калгасных – 5550, то ў другім паўгоддзі іх колькасць павялічылася да 12034, у тым ліку калгасных – 6196 [48, арк. 49].

Асабліва вялікая колькасць малалікіх арганізацый было у Магілёўскай, Мінскай, Віцебскай, Бабруйскай абласцях. У справаздачах сакратароў абкамаў адзначалася, што Віцебскі, Мінскі, Бабруйскі абкамы ЛКСМБ пад час справаздач і выбараў сталі перад фактам, калі недалічыліся дзясяткаў камсамольскіх арганізацый, хаця паводле дадзеных райкамаў яны лічыліся працуючымі [48, арк. 50]. Дадзены факт можна патлумачыць тым, што ў гэты перыяд увага кіруючых органаў ЛКСМБ была накіраваная на ўзмацненне колькаснага стану пярвічных ячэек на тэрыторыі заходніх абласцей і была зніжана ўвага да дзейнасці ячэек усходніх абласцей, што дазваляла некаторым сакратарам райкамаў ствараць фіктыўныя ячэйкі, каб падтрымліваць уражанне эфектыўнай працы.

Не гледзячы на сканцэнтраванасць дзеянняў камсамольскіх арганізацый на тэрыторыі заходніх абласцей БССР, працэс стварэння там пярвічных

арганізацый праходзіў маруднымі тэмпамі і не задавальняў кіраўніцтва. Так, калі ў 1947 г. было створана 913 камсамольскіх арганізацый у вёсцы, то ў 1948 г. – толькі 665, асабліва дрэнна абстаялі справы з ростам і стварэннем камсамольскіх арганізацый у Брэсцкай, Гродненскай, Полацкай і Пінскай абласцях [48, арк. 51].

Так як з 1949 г. на тэрыторыі заходніх абласцей БССР пачынаецца масавая калектывізацыя сялянскіх гаспадарак, то пры новаўтвораных калгасах утвараліся і новыя камсамольскія ячэйкі. У выніку ў 1952 г. падчас XVII з'езда ЛКСМБ П.М. Машэраў кажа, што ў ходзе барацьбы за калектывізацыю пярвічныя камсамольскія арганізацыі вёскі выраслі колькасна, арганізацыйна акрэплі, значна пашырылі і ўмацавалі свае сувязі з вясковай моладдзю [49, арк. 20]. З гэтага моманту можна казаць аб тым, што камсамол Беларусі канчаткова замацоўваецца і пашырае свой уплыў на тэрыторыі заходніх абласцей БССР.

Па-ранейшаму адбывалася ўкамплектацыя кіруючых камсамольскіх пасад членамі КП(б)Б. У чэрвень 1950 г. у ЛКСМБ працавала 2676 камуністаў. Усе яны былі абраныя ў кіруючыя камсамольскія органы.

Паступава адукаванасць кіруючых дзеячаў ЛКСМБ усё больш і больш узрастала. На пачатак 1950 г. да 85% камсамольскіх прапагандыстаў мелі вышэйшую і сярэдняю адукацыю, 40% з іх з'яўляліся членамі ці кандыдатамі ў члены партыі [23, с. 52].

К 1952 г. у складзе камсамола Беларусі налічвалася больш за паўмільёна членаў. камсамольскія арганізацыі былі створаныя на ўсіх заводах, фабрыках, ва ўсіх калгасах [20, с. 56].

Аналізуючы стан камсамола Беларусі ў 1952 г. у параўнанні з 1949 г., П.М. Машэраў адзначыў, што за гэты перыяд у камсамол прынята 386737 юнакоў і дзяўчат, створана 7582 пярвічных камсамольскіх арганізацый. Камсамольская арганізацыя рэспублікі налічвала у сваіх шэрагах 511090 членаў ВЛКСМ, аб'яднаных у 18002 пярвічныя камсамольскія арганізацыі [49, арк. 295].

Пры гэтым ён адзначыў, што ЦК ЛКСМБ незадаволены адсутнасцю сістэматычнага росту кожнай камсамольскай арганізацыі. Штомесяц у рэспубліцы не павялічвала колькасць членаў каля 80% пярвічных камсамольскіх арганізацый. За другое паўгоддзе 1951 года не расло 53% пярвічных камсамольскіх арганізацый, а найбольш незадавальняюча раслі камсамольскія арганізацыі прамысловых прадпрыемстваў і калгасаў. Асабліва незадавальняючы выконвалі патрабаванні ЦК КП(б) Беларусі і ЦК ВЛКСМ па стварэнню буйных камсамольскіх арганізацый у калгасах Віцебскай, Магілёўскай і Пінскай абласцей [49, арк. 297].

За наступныя два гады ў шэрагі камсамола было прынята 315394 юнакоў і дзяўчат, у тым ліку 33643 рабочых, 56249 калгаснікаў, 3287 служачых, 208428 навучэнцаў. У выніку к сакавіку 1954 г. у камсамоле рэспублікі налічвалася 671586 камсамольцаў, аб'яднаных у 17487 пярвічных камсамольскіх арганізацый [52, арк. 299].

На момант правядзення XIX з'езда ЛКСМБ у лютым 1956 г. у складзе ЛКСМБ налічвалася звыш 656 тысяч камсамольцаў і камсамолак [58, арк. 25].

Скарачэнне колькасці членаў рэспубліканскай камсамольскай арганізацыі адлюстроўвала аб'ектыўныя дэмаграфічныя з'явы выкліканыя наступствамі вайны. Апроч таго у студзені 1956 г. у выніку праведзеных праверак у галіне ўліка членаў ВЛКСМ было вызначана, што значная колькасць камсамольцаў, якая значылася ў шэрагах ВЛКСМ, фактычна там не састаяла (паводле ўзросту, у сувязі з перамай месца жыхарства, пераходам на працу ў іншую арганізацыю і г. д.) [75, с. 170]. Зняцце іх з уліку таксама скараціла колькасны склад ЛКСМБ.

Такім чынам, пасля вызвалення тэрыторыі БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачаўся працэс аднаўлення і стварэння структурных адзінак ЛКСМБ, які прывёў да таго, што к 1948 г. колькасны склад арганізацыі дасягнуў даваенны ўзровень, а ў далейшым перавысіў яго. Асабліва ўвага надавалася працэсу аднаўлення і стварэння новых ячэек у вёсках, асабліва на тэрыторыі заходніх абласцей БССР.

2.2 Асноўныя задачы і накірункі дзейнасці ЛКСМБ

У першыя пасляваенныя гады перад камсамолам Беларусі кіраўніцтвам краіны быў пастаўлены шэраг задач, які вызначаў накірункі дзейнасці арганізацыі на першае пасляваеннае дзесяцігоддзе. Пры гэтым неабходна адзначыць і тое, што камсамольцы самі выступалі ініцыятарамі вялікага шэрагу мерапрыемстваў, накіраваных на пераадоленне наступстваў вайны і далейшае развіццё савецкай краіны і савецкага грамадства. Кіраўніцтвам ЛКСМБ улічваліся прапановы па далейшаму развіццю і функцыянаванню арганізацыі, якія зыходзілі ад простых камсамольцаў.

У 1946 г. К.Т. Мазураў, які знаходзіўся на пасадзе першага сакратара ЦК ЛКСМБ адзначыў: “У пасляваенны перыяд партыяй і ўрадам камсамолу была пастаўленая задача хутчэй ліквідаваць разбуральныя наступствы вайны і выкліканыя імі часовыя цяжкасці, узмацніць сілу і магутнасць сацыялістычнай дзяржавы, дамагчыся далейшага імклівага паляпшэння дабрабыту народа і навага росквіту сацыялістычнай культуры” [47, арк. 418].

Абапіраючыся на гэта XV з'езд ЛКСМБ пастанавіў, што галоўнай задачай камсамола Беларусі на 1947 – 1949 гг. з'яўляецца мабілізацыя ўсіх сілаў камсамольцаў і моладзі на выкананне і перавыкананне пяцігадовага плана аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі на 1946 – 1950 гг. і заклікаў усіх камсамольцаў прыкласці ўсе сілы для выканання і перавыканання дзяржаўных планаў аднаўлення і развіцця прамысловасці, транспарту, сельскай гаспадаркі, жыллага, камунальнага і культурнага будаўніцтва. Камсамольскія арганізацыі былі павінны актыўна змагацца за павышэнне тэмпаў работы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, за максімальнае выкарыстанне ўсіх наяўных рэзерваў, у першую чаргу за поўнае выкарыстанне абсталявання, машын і механізмаў; дапамагаць партыйным органам у шырокім разгортванні сацыялістычнага спаборніцтва, павышэння вытворчасці працы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, дамагацца выканання і перавыканання месячных, квартальных і гадавых планаў кожным прадпрыемствам, будоўляй, калгасам, саўгасам, МТС [47, арк. 421].

Адной з важных задач у дзейнасці камсамола быў удзел у арганізацыйна-гаспадарчым умацаванні калгасаў, развіцці грамадскай гаспадаркі, пад'ёме і павышэнні прадуктыўнасці жывёлагадоўлі, паляпшэнні арганізацыі і аплаты працы калгаснікаў.

Як неаднаразова падкрэслівалася камсамольскімі кіраўнікамі істотным напрамкам дзейнасці ЛКСМБ была прапаганда сярод насельніцтва пераваг савецкага ладу над заходнім, што цесна перапляталася з удзелам камсамола у культурным жыцці краіны. Так у першыя пасляваенныя гады на мэце стаяла якаснае паляпшэнне работы клубаў, хат-чытальняў, бібліятэк, чырвоных куткоў, павінны былі стварацца гурткі мастацкай самадзейнасці і шырока ахопліваць сваёй дзейнасцю вясковую і гарадскую моладзь. Падымалася праблема забеспячэння насельніцтва настольнымі гульнямі, шашкамі, шахматамі, більярдам, музыкальнымі інструментамі, замежнай, рускай і беларускай літаратурай [47, арк. 424]. Маладыя камсамольцы выказвалі незадаволенасць, што насельніцтва не атрымлівае магчымасці ўдзельнічаць у культурных мерапрыемствах праз адсутнасць неабходнага інвентару, інструментаў, памяшканняў і спецыялістаў, якія маглі б арганізаваць усё на высокім узроўні.

Камсамольскія арганізацыі актыўна дапамагалі органам народнай адукацыі ў пашырэнні і паляпшэнні працы вечаровых школ моладзі, рабочай і сельскай моладзі, у выкананні закона аб усеагульнай абавязковай адукацыі дзяцей і аказанні дапамогі дырэктарам школ і настаўнікам у павышэнні паспяховасці і дысцыпліны навучэнцаў [47, арк. 425].

Значная ўвага надавалася клопату пра дзяцей-сірот. Камсамольскія органы аказвалі дапамогу органам народнай адукацыі ва ўкамплектаванні

дзіцячых дамоў падрыхтаванымі кадрамі выхавацеляў з ліку лепшых настаўнікаў-камсамольцаў; у побытавым уладкаванні і матэрыяльным забеспячэнні выхаванцаў. Асобная ўвага надавалася праблеме дзіцячай беспрытульнасці і бездагляднасці і яе ліквідацыі.

Фізічнае выхаванне моладзі з'яўлялася яшчэ адным напрамкам дзейнасці ЛКСМБ. Ствараліся нізавыя фізкультурныя калектывы пры кожнай камсамольскай арганізацыі, моладзь заахвочвалася да сістэматычных заняткаў фізічным спортам. Кожны з членаў ЛКСМБ мусіў здаць залік па нормам ГТО. Пры дапамозе камсамольцаў у гарадах будаваліся стадыёны, пры школах – тыповыя спартыўныя пляцоўкі [47, арк. 426].

Курыраванне дзейнасці піянерскай арганізацыі з'яўлялася яшчэ адным важным напрамкам дзейнасці ЛКСМБ. Надавалася значная ўвага палепшэнню кіраўніцтва піянерскімі арганізацыямі, падбору і выхаванню кадраў піянерважатых, арганізацыйнае ўмацаванне піянерскіх звенняў, атрадаў, дружын.

Дадзеныя задачы і накірункі дзейнасці былі актуальнымі на працягу ўсяго асвятляемага перыяду. Але яны трывалі некаторыя змены. Так, у 1952 г. у рэзалюцыі XVI з'езда ЛКСМБ адзначаецца, што галоўнай задачай ЛКСМБ з'яўляецца “ўсялякае ўзмацненне работы па камуністычнаму выхаванню моладзі, мабілізацыі яе сілаў на барацьбу за далейшы пад'ём прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры рэспублікі, за паспяховае выкананне сталінскай праграмы пабудовы камуністычнага грамадства ў краіне”. А таксама звяртаецца ўвага на неабходнасць “ўзмацніць работу па выхаванні моладзі у духу савецкага патрыятызму, беззапаветнай адданасці Савецкай Радзіме, бальшавіцкай партыі, правяду народаў таварышу Сталіну, падрыхтаванасці самаахварна змагацца за справу партыі Леніна-Сталіна, за перамогу камунізму” [49, арк. 333].

К 1954 г. галоўнай задачай ЛКСМБ стала “ўсялякае ўзмацненне работы па камуністычнаму выхаванню моладзі, аказанне актыўнай дапамогі партыйным арганізацыям ва ўсім дзяржаўным і гаспадарчым будаўніцтве, мабілізацыя камсамольцаў і моладзі на паспяховае пераўтварэнне ў жыццё рашэнняў XIX з'езда партыі, пастанаўлення вераснёўскага Пленума ЦК КПСС і наступных пастанаўленняў Партыі і Урада, накіраваных на далейшае развіццё краіны, павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця ўсіх савецкіх людзей” [52, арк. 331].

Падчас правядзення ў 1956 г. XX з'езда ЛКСМБ, дзе галоўнай задачай арганізацыі было абвешчана ўзмацненне работы па камуністычнаму выхаванню моладзі і мабілізацыя яе сілаў на барацьбу за далейшы пад'ём прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры, адзначалася, што першараднай задачай вясковых камсамольцаў з'яўляецца актыўны ўдзел у выкананні рашэнняў

партыі і ўрада па далейшаму пад'ёму ўсіх галін сельскай гаспадаркі, шырокае разгортванне сацыялістычнага саборніцтва моладзі за атрыманне высокіх ураджаяў збожжавых, бульбы, гародніны, лёну і другіх тэхнічных культур, павышэнне прадуктыўнасці грамадскай жывёлагадоўлі, вывучэнне і ўкараненне ў сельскагаспадарчую вытворчасць дасягненняў сельскагаспадарчай навукі і перадавога вопыту [55, арк. 384].

Такім чынам, у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе перад ЛКСМБ паўстаў шэраг задач, як пастаўленых партыйным і савецкім кіраўніцтвам, так і акрэсленых шараговымі камсамольцамі, што вызначала накірункі дзейнасці арганізацыі ў разглядаемы перыяд.

2.3 Асаблівасці дзейнасці ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей БССР

Задачы пастаўленыя перад камсамолам партыяй і ўрадам былі аднолькава актуальныя для ўсіх рэгіёнаў рэспублікі, але неабходна адзначыць, што дзейнасць ЛКСМБ на тэрыторыі заходніх абласцей БССР мела сваю спецыфіку. Гэта было абумоўлена тым, што гэтая тэрыторыя доўгі час знаходзіла ў складзе Польскай дзяржавы і толькі восенню 1939 г. была далучаная да БССР. Знаходжанне на працягу двух дзесяцігодзяў у іншай дзяржаўна-палітычнай сістэме аказала ўплыў на характар сацыяльна-эканамічнага і духоўнага жыцця насельніцтва Заходняй Беларусі.

Моладзь, якая пражывала на тэрыторыі заходніх абласцей БССР пасля вайны неахвотна ўступала ў ЛКСМБ. У першыя пасляваенныя гады камсамольскія арганізацыі былі нешматлікімі і аб'ядноўвалі ў сабе невялікую колькасць моладзі. Пры гэтым, значная частка існаваўшых ячэек актыўна ўключылася ў грамадскі рух за аднаўленне рэспублікі, так камсамольцы Маладзечанскай вобласці выступілі з заклікам да ўсіх камсамольцаў рэспублікі аб неабходнасці ўдзелу моладзі ў будаўніцтве Мінскага аўтамабільнага завода.

Праблема нешматлікасці камсамольскіх арганізацый на тэрыторыі заходніх абласцей БССР пасля Вялікай Айчыннай вайны неаднаразова закраналася сакратарамі райкамаў і абкамаў ЛКСМБ у дакладах і справах Цэнтральнаму камітэту. Кіраўнікі мясцовых ячэек падкрэслівалі асаблівасць дзейнасці камсамольскіх арганізацый у рэгіёне і асаблівасць стаўлення мясцовага насельніцтва да камсамола.

Дадзеная інфармацыя часткова ўлічвалася кіраўніцтвам. Так, у 1946 г. К.Т. Мазураў у спраздачным дакладзе XV з'езду ЛКСМБ адзначыў: “Ці можам мы сказаць, што моладзь заходніх абласцей нічым не адрозніваецца ад моладзі ўсходніх раёнаў? Не, не можам мы гэта сказаць. Там моладзь жыве ва ўмовах

індывідуальнай сельскай гаспадаркі. У вёсцы ідзе класавая барацьба. Некаторая колькасць моладзі знаходзіцца пад уплывам кулацка-нацыяналістычных элементаў. Там больш моцныя магчымыя забабоны і рэлігійныя прымхі. Моладзь імкнецца да актыўнага ўдзелу ў грамадскім жыцці, але яна яшчэ вельмі слаба разбіваецца ў савецкіх парадках” [47, арк. 52].

Для таго, каб ліквідаваць гэтую розніцу ідэалагічная прапаганда ставілася на першае месца ў напрамках дзейнасці ЛКСМБ на тэрыторыі былой Заходняй Беларусі. Неаднаразова адзначалася, што ў масава-палітычнай рабоце ў заходніх абласцях камсамольскія арганізацыі павінны засяродзіць увагу на тлумачэнні моладзі асноваў савецкага грамадскага ладу, пераваг грамадскай калектыўнай гаспадаркі перад гаспадаркай адзінаўласніцкай.

Перад камсамольскімі арганізацыямі заходніх абласцей ставілася задача ахопліваць палітычным уплывам усю моладзь, “вызваляючы яе з-пад уплыву варожай буржуазнай ідэалогіі, якая прапаведваецца каталіцкім духавенствам і буржуазнымі нацыяналістамі; смела выкрываць варожую дзейнасць буржуазных нацыяналістаў, каталіцкага духавенства і іх пасобнікаў і мабілізаваць маладых рабочых, сялян, інтэлігенцыю на далейшае ўмацаванне савецкага ладу” [47, арк. 54].

Камсамольскімі арганізацыям Маладзечанскай, Гродзенскай, Баранавіцкай, Брэсцкай, Пінскай абласцей была пастаўленая задача арганізаваць для моладзі лекцыі і даклады на прыродазнаўча-навуковыя і антырэлігійныя тэмы.

Вялікая роля адводзілася выхаванню моладзі ў духу савецкага патрыятызму і адданасці радзіме і партыі.

Яшчэ адной прыярытэтнай задачай для камсамольцаў заходніх абласцей БССР быў удзел у стварэнні калгасаў. Актывісты павінны былі выступаць ініцыятарамі калгаснага руху, актыўна ўдзельнічаць у агітацыйна-прапагандысцкай рабоце ў вёсцы, весці барацьбу за арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне існуючых калгасаў.

К 1952 г. у большасці калгасаў заходніх абласцей яшчэ не было створана пярвічных партыйных арганізацый. І таму камсамольскія арганізацыі мусілі выконваць функцыі партыйных ячэек у калгасах.

Аналіз выкарыстаных крыніц паказвае, што з 1956 г. дзейнасці камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей БССР перастае надавацца павышаная ўвага з боку ЦК ЛКСМБ і партыйных органаў. К гэтаму часу былі фактычна ліквідаваныя асноўныя асаблівасці развіцця заходнебеларускага рэгіёну і дадзеныя тэрыторыі былі арганічна ўключаныя беларускую савецкую палітычную і эканамічную сістэму.

Такім чынам, у перыяд з 1944 г. па 1956 г. камсамольская арганізацыя БССР аднавіла сваю структуру на тэрыторыі рэспублікі і перавысіла даваенны

колькасны склад. У гэты час, не гледзячы на паўстаючыя перашкоды, камсамолам Беларусі паспяхова выконваліся задачы пастаўленыя партыяй, ЦК ВЛКСМ і ЦК ЛКСМБ. Дзейнасць камсамольскіх арганізацый на тэрыторыі заходніх абласцей мела сваю спецыфіку, што было выклікана знаходжаннем Заходняй Беларусі на працягу двух дзесяцігоддзяў у іншай дзяржаўна-палітычнай сістэме, але к 1956 г. розніца ў пытаннях сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця была пераадоленая.

ГЛАВА 3

ГРАМАДСКАЯ АКТЫЎНАСЦЬ ЛКСМБ У АДНАЎЛЕННІ І РАЗВІЦЦІ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ БССР

3.1 Удзел камсамольскіх арганізацый у аднаўленні і развіцці прамысловасці

Ваенныя дзеянні і фашысцкая акупацыя нанеслі значную шкоду народнай гаспадарцы БССР. Было спалена і разбурана цалкам ці часткова 209 гарадоў, 9200 вёсак, ацалела толькі каля 30% гарадскога жылога фонду. Акупацыйным рэжымам было разбурана і вывезена 10388 прамысловых прадпрыемстваў. Толькі па сямі міністэрствах рэспублікі было знішчана 74% прамыслова-вытворчых пабудоў. Прамысловасць БССР апынулася ніжэй узроўню 1913 г. [19, с. 5]. Перад разбуранай эканомікай Беларусі ў першыя пасляваенныя гады стаяла задача цалкам аднавіць народнагаспадарчы патэнцыял і эканамічныя сувязі, забяспечыць далейшае развіццё народнай гаспадаркі, правесці канверсію эканомікі, знайсці рэсурсы для паляпшэння ўмоў жыцця людзей.

Савецкае грамадства праявіла вялікі энтузіязм і актыўнасць у мерапрыемствах па ліквідацыі наступстваў Вялікай Айчыннай вайны. Камсамольцы выступілі аднымі з першых ініцыятарамі аднаўлення рэспублікі.

Дзейнасць камсамола ЛКСМБ па аднаўленні прамысловасці ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе можна падзяліць на тры перыяды. Першы перыяд пачаўся з моманту поўнага вызвалення тэрыторыі БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Ён характарызаваўся тым, што камсамольцы прынялі актыўны ўдзел у расчыстцы вуліц і плошчаў, аднаўленні жылых пабудоў, нарыхтоўцы паліва, рамонце чыгуначных шляхоў, механізмаў і іншай тэхнікі. Так, напрыклад, мінчане з кастрычніка 1944 г. па сакавік 1945 г. адпрацавалі на аднаўленні сталіцы 800 тысяч чалавек-гадзін [17, с. 1]. 10 снежня 1944 г. 12 тысяч віцябчан выйшлі на вуліцы роднага горада, за дзень яны разабралі і ўклалі ў штабелі звыш 440 тыс. Штук цэглы, сабралі 631 тону металалому, ачысцілі 990 квадратных метраў будаўнічых пляцовак [13, с. 20].

У дзейнасці камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей гэты перыяд меў адметнасць: так як, у першыя пасляваенныя гады колькасць членаў ЛКСМБ у заходніх абласцях была яшчэ пераважна невялікай, то і дзейнасць камсамольскіх арганізацый не атрымала такіх маштабаў, як на тэрыторыі ўсходніх абласцей.

У сакавіку 1946 г. сесія Вярхоўнага Савета СССР прыняла чацвёрты пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі краіны. Паводле плана

прадугледжвалася аднавіць раёны, якія пацярпелі ад вайны, дасягнуць даваеннага ўзроўню прамысловасці і сельскай гаспадаркі і значна перавысіць яго.

У Беларусі намячалася аднавіць усе заводы і фабрыкі і пабудаваць шэраг новых: у Мінску – аўтамабільны, трактарны і веласіпедны заводы, у Магілёве – лакамабільны, у Віцебску, Мазыры, Рэчыцы – домабудаўнічыя камбінаты. Планавалася будаўніцтва трубапракатнага завода, завода электраматораў, некалькі буйных заводаў будаўнічых матэрыялаў, чатырох абутковых фабрык і іншых прадпрыемстваў. Прыняцце плану чацвёртай пяцігодкі можна лічыць пачаткам другога этапу ўдзела ЛКСМБ у аднаўленні прамысловасці.

Камсамольскія арганізацыі былі далучаны да выканання чацвёртай пяцігодкі. Мінскія камсамольцы вырашылі ўзяць шэфства ў будаўніцтве трактарнага і аўтамабільнага заводаў. У звароце да моладзі рэспублікі яны пісалі: “Няхай удзелу у будаўніцтве трактарнага і аўтамабільнага заводаў стане справай гонару кожнага з нас, каб ужо ў самыя бліжэйшыя гады беларускія аўтамашыны пачалі свой імклівы бег па дарогах краіны, а беларускія трактары выйшлі на палі родных калгасаў” [12, с. 140]. Гэты заклік быў падтрыманы камсамольцамі з заходніх абласцей БССР. 815 удзельнікаў абласнога сходу маладых сялян Маладзечанскай вобласці ад імя ўсёй моладзі вобласці падтрымалі мінскіх камсамольцаў і заклікалі камсамольцаў і ўсю вясковую моладзь Беларусі ўзяць шэфства над будоўляй трактарнага завода, яны кінулі заклік: “У Мінск, на новабудоўлі!” [73, с. 140].

У маі 1946 г. бюро ЦК КП(б)Б адобрыла ініцыятыву камсамольцаў Мінска і Маладзечанскай вобласці і абавязала ЦК ЛКСМБ мабілізаваць сілы камсамольцаў і моладзі Беларусі на будоўлю трактарнага і аўтамабільнага заводаў. У сувязі з гэтым пленум ЦК ЛКСМБ пастанавіў арганізаваць шэфства камсамолу рэспублікі над будоўляй аўтамабільнага і трактарнага заводаў, у маі 1946 г. правесці адбор 5 тысяч чалавек камсамольцаў і моладзі для працы на новабудоўлях. Адбор павінен быў арганізоўвацца ў добраахвотным парадку, на падставе шырокай агітацыйна-прапагандысцкай работы.

Варта адзначыць тое, што мабілізаваньня на будаўніцтва мінскіх заводаў камсамольцы сутыкнуліся з праблемай уладкавання свайго побыту ў сталіцы. К.Т. Мазураў абвінаваціў Мінскі гарадскі камітэт ЛКСМБ, Мінскі абласны камітэт ЛКСМБ і Цэнтральны камітэт ЛКСМБ у адсутнасці клопату пра ўмовы пражывання і быт камсамольцаў, якія ўдзельнічалі ў пабудове МАЗ і МТЗ. Адзначалася, што ў пытаннях побыту, матэрыяльных умоў жыцця моладзі было шмат нявырашаных задач. Маладых рабочых хвалявала пытанне сямейнага жыцця. На будоўлях і заводах нямала хлопцаў і дзяўчын жадалі абзавесціся сям'ёй, але жылі ў абсалютна не падыходзячых для гэтага ўмовах. На думку

К.Т. Мазурава гэтыя пытанні мала цікавілі камсамольскія арганізацыі, і камсамольскіх кіраўнікоў. [47, арк. 24].

У 1946 г. па камсамольскіх пуцёўках на работу ў прамысловасць рэспублікі прыйшло 30800 камсамольцаў. Яны ўдзельнічалі ў аднаўленні і будаўніцтве Магілёўскай швейнай фабрыкі імя Валадарскага, Мінскага веласіпеднага, Крычаўскага цэментнага заводаў і іншых прадпрыемстваў.

У сакавіку 1947 г. аднымі з галоўных пытанняў, якія разглядаліся XV з'ездам ЛКСМБ, былі пытанні выканання чацвёртай пяцігодкі і аднаўлення народнай гаспадаркі. Падчас справаздачы ЦК ЛКСМБ XV з'езду першы сакратар ЦК ЛКСМБ К.Т. Мазураў пералічыў дасягненні ЛКСМБ у сферы прамысловасці – пераважна гэта было аднаўленне і пабудова прамысловых прадпрыемстваў на тэрыторыі ўсходніх абласцей. Так, напрыклад, адзначалася, што пры актыўным удзеле камсамольцаў і моладзі ў рэспубліцы адноўлены і запушчаны Бабруйскі лесакамбінат, Гомельскі завод сельскагаспадарчага машынабудавання, станкабудаўнічыя заводы ў Менску, Гомелі, Віцебску і Оршы, Ваўкавыскі цэментны завод, Гомельскі шклозавод, Мастоўскі фанерны камбінат, папяровыя фабрыкі ў Добрушы, Слоніме і Чашніках, Мінскі вагонарамонтны завод, Гомельскі паравоза-рамонтны завод, Мінскі радыёзавод [47, арк. 410]. К.Т. Мазураў у сваёй справаздачы падкрэсліў, што камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей не актыўна змагаюцца за выкарыстанне ў поўнай меры правадзімай савецкай уладай эканамічнай палітыкі, гэтая заява была замацаваная ў рэзалюцыі з'езда.

У пастанове з'езда таксама было адзначана, што камсамольскія арганізацыі павінны актыўна займацца за павышэнне тэмпаў работы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, за максімальнае выкарыстанне ўсіх наяўных рэзерваў, у першую чаргу – за поўнае выкарыстанне абсталявання, машын, механізмаў; усімі спосабамі дапамагаць партыйным органам у шырокім разгортванні сацыялістычнага спаборніцтва, павышэння прадукцыйнасці працы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, дабівацца выканання і перавыканання месячных і гадавых планаў кожным прадпрыемствам, будоўляй, калгасам, саўгасам, МТС [47, арк. 422].

Камсамольскія арганізацыі Беларусі, выконваючы рашэнні XV з'езда ЛКСМБ, арганізавалі спаборніцтва за датэрміновае выкананне пяцігадовага плана кожным маладым рабочым і работніцай. Першыя месцы ў гэтых спаборніцтвах займалі пераважна прадстаўнікі ўсходніх абласцей. Так, першымі выканалі свае асабістыя пяцігадовыя планы яшчэ ў 1947 г. Васіль Зубараў з “Гомсельмаша”, Мікалай Гобрыйк з Баранавіцкага паравознага дэпо, Іван Раткевіч з Мінскага аўтазавода і іншыя камсамольцы. 50 тысяч маладых рабочых у 1947 г. датэрмінова выканалі свае гадавыя планы, у 1948 г. іх колькасць падвоілася [13, с. 147].

Пры актыўнай дапамозе камсамольскіх арганізацый ужо ў 1947 г. у БССР было ўведзена ў строй звыш 90 буйных прадпрыемстваў, сярод якіх Бабруйскі дрэваапрацоўчы завод, Магілёўскі металакампанат, швейная фабрыка “Сцяг індустрыялізацыі” ў Віцебску і іншыя. У 1948 г. краіна перавысіла даваенны ўзровень вытворчасці ў прамысловасці [12, с. 67].

Востра паўстала пытанне павышэння культурна-тэхнічнага ўзроўню моладзі. Камітэты ЛКСМБ пачалі арганізоўваць работу тэхгурткаў. Камсамольская арганізацыя аршанскага завода “Чырвоны барацьбіт” сумесна з адміністрацыяй распрацавала праграму для заняткаў у гуртках тэхмінімуму і школах наватараў. Пры ўдзеле камітэта камсамола індывідуальна-брыгадным метадам было навучана каля 500 ткачых і 300 прадзільшчыц. Тэхнавучанне арганізавалі амаль на ўсіх прадпрыемствах. У гуртках тэхмінімуму, у школах наватараў, на розных курсах к 1949 г. вучылася каля 70 тысяч юнакоў і дзяўчат, што працавалі ў прамысловасці, на транспарце і будоўлях [1, с. 72].

У 1949 г. XVI з’езд ЛКСМБ заклікаў усіх камсамольцаў і моладзь, якія працавалі на вытворчасці, датэрмінова выканаць свае гадавыя і пяцігадовыя планы. “Ніводнага маладога рабочага, які не выканае нормы выпрацоўкі,” – такая задача была пастаўлена з’ездам. Падчас справаздачы ЦК ЛКСМБ XVI з’езду першы сакратар ЦК ЛКСМБ П.М. Машэраў адзначыў, што ў рэспубліцы адноўлены даваенны ўзровень прамысловай вытворчасці энергетычнай, паліўнай, дрэваапрацоўчай прамысловасці. Значна перавысіла даваенны ўзровень развіцця мясцовай прамысловасць, пашыраюцца галіны лёгкай і харчовай прамысловасці. Ствараюцца новыя галіны прамысловасці, якія маюць агромнае значэнне для далейшай індустрыялізацыі рэспублікі. Паспяхова будуецца першакласныя, абсталяваныя навейшай тэхнікай прадпрыемствы: трактарны, аўтамабільны, цукровы заводы, запушчаны ў ход веласіпедны завод, Мінскі, Гродзенскі тонкасуконныя, Віцебскі дыванова-плюшавы кампанаты. Адноўлены Гомсельмаш, трубаліцейны, станкабудаўнічыя заводы, БелГРЭС, аршанскі льнокамбанат, фабрыка “КІМ” у Віцебску і шэраг другіх прадпрыемстваў. План прамысловай вытворчасці ў 1947 г. быў выкананы на 102%, а ў 1948 – на 106% [48, арк. 8].

Падчас з’езда часцей сталі ўзгадвацца поспехі камсамольцаў заходніх абласцей у прамысловай сферы. Так, першы сакратар Баранавіцкага абкама ЛКСМБ С.А. Пілатовіч адзначыў, што за апошнія два гады значна вырасла колькасць маладых стаханаўцаў, якія на прамысловых прадпрыемствах і ў сельскай гаспадарцы сваёй працай дапамагаюць вобласці ў прамысловым развіцці [48, арк. 89].

У 1951 г. пачынаецца пятая пяцігодка, што можна лічыць пачаткам трэцяга этапа ўдзелу ЛКСМБ у аднаўленні прамысловасці. На гэты час пашырылася будаўніцтва прамысловых прадпрыемстваў на тэрыторыі заходніх

абласцей БССР. Так, на XVII з'ездзе ЛКСМБ, які прайшоў у студзені - лютым 1952 г. сакратар Гродзенскага абкама ЛКСМБ А.А. Аксёнаў адзначыў, што велізарныя справы за 1949 – 1952 гг. здзейсніліся ў абласцях былой Заходняй Беларусі, у тым ліку і ў Гродзенскай. У Гродзенскай вобласці пабудавана і адноўлена звыш за 300 прамысловых прадпрыемстваў, артэляў, пабудаваныя два буйныя камбінаты – Гродзенскі тонкасуконны і Свідзельскі цукровы. Шматлікія прадпрыемствы рэканструіраваныя і абсталяваныя новай тэхнікай. Прамысловасць вобласці паспяхова выканалася пасляваенную сталінскую пяцігодку і план 1951 г [49, арк. 67].

Падчас даклада ЦК ЛКСМБ XVIII з'езду ЛКСМБ, які адбыўся ў сакавіку 1954 г., першы сакратар ЦК ЛКСМБ П.М. Машэраў агучыў, што камсамол пачынае паход па асваенню новай тэхнікі, новых метадаў будаўніцтва [13, арк. 240].

У гады пятай пяцігодкі ў краіне разгарнулася будаўніцтва соцень новых заводаў, электрастанцый, жылых дамоў, школ, клубаў, бальніц. Для гэтага быў неабходны будаўнічы матэрыял, таму ў краіне пачалося будаўніцтва заводаў жалезабетонных вырабаў. У 1954 г. ЦК ЛКСМБ аб'явіў 19 заводаў жалезабетонных канструкцый, што будаваліся ў БССР, ударнымі камсамольскімі будоўлямі і паслаў туды на працу больш за 3 тысячы членаў камсамолу [52, арк. 243].

Таксама на з'ездзе было адзначана, што камсамольскія арганізацыі прадпрыемстваў прамысловасці, транспарту і будоўляў праводзяць вялікую работу па мабілізацыі моладзі на выкананне і перавыкананне вытворчых планаў, павышэнне вытворчасці працы, паляпшэнні якасці і зніжэнні сабекошту прадукцыі.

У ліпені 1955 г. прайшоў чарговы Пленум ЦК КПСС, на якім было разгледжана пытанне “Аб задачах па далейшаму пад'ёму прамысловасці, тэхнічным прагрэсе і паляпшэнні арганізацыі вытворчасці”. Гэта стала штуршком для ўзмацнення сацыялістычных спаборніцтваў сярод працоўнай моладзі.

Камсамольцы Мінскага трактарнага завода распачалі рух за выкананне кожным маладым працоўным праектных нормаў. Ініцыятары спаборніцтва стварылі 120 камсамольска-маладзёжных участкаў і брыгад. Да верасня 1955 г. з 4000 камсамольцаў, што працавалі на трактарным заводзе, 2000 выканалі праектныя нормы. А да пачатка спаборніцтваў праектныя нормы выконвала ўсяго 200 камсамольцаў [70, с. 231].

Камсамольскія арганізацыі палепшылі павялічылі сярод моладзі прапаганду дасягненняў перадавікоў і наватараў вытворчасці. Дзясяткі тысяч камсамольцаў займаліся ў школах па вывучэнню і ўкараненню перадавых метадаў працы. Прыклад у арганізацыі вучобы паказвалі камсамольцы

віцебскай фабрыкі “КІМ”. У 48 школах і на вытворча-тэхнічных курсах тут навучаліся ў 1955 г. 867 маладых працоўных [12, с. 120].

У рэспубліцы пашыраўся рух рацыяналізатараў і вынаходцаў. Толькі на прадпрыемствах Віцебска колькасць рацыяналізатарскіх прапаноў у другім паўгоддзі 1955 г. павялічылася ў параўнанні з першым паўгоддзем у тры разы. Актыўна праводзіліся навукова-тэхнічныя канферэнцыі маладых наватараў вытворчасці. У канцы ліпеня 1955 г. ЦК ЛКСМБ сумесна з рэспубліканскімі міністэрствамі і Беларускай палітэхнічным інстытутам правёў першую тэхнічную канферэнцыю маладых вынаходцаў БССР, на якой прысутнічала звыш 600 чалавек з 290 прадпрыемстваў рэспублікі [57, арк. 113].

У студзені 1956 г. адбыўся XIX з’езд ЛКСМБ, які падвёў вынікі ўдзелу камсамола ў выкананні пятай пяцігодкі. Працоўны энтузіязм рабочай моладзі адыграў важную ролю ў паспяховым выкананні прамысловасцю БССР пятай пяцігодкі. 90 тысяч камсамольцаў і маладых рабочых выканалі свае пяцігадовыя заданні датэрмінова, а 10 тысяч выканалі па дзве і больш пяцігадовыя нормы [56, арк. 431].

Такім чынам, дзякуючы працоўнаму энтузіязму савецкіх грамадзян, у тым ліку камсамольцаў і несаюзнай моладзі, былі ў кароткі тэрмін пераадолены наступствы разбурэнняў, што былі выкліканыя Вялікай Айчыннай вайной, а ў хуткім часе ўзровень развіцця прамысловасці БССР дасягнуў і перавысіў даваенны час.

3.2 Грамадскія акцыі ЛКСМБ па аднаўленні і развіцці сельскай гаспадаркі

Асаблівай увагі заслугоўвае ўдзел ЛКСМБ у аднаўленні сельскай гаспадаркі. Калі перад камсамольскімі работнікамі заходніх абласцей БССР паўстала пытанне правядзення калектывізацыі, бо там пераважалі аднаасобніцкія гаспадаркі, а у 1946 г. былі там толькі 133 калгасы, якія ўзніклі на базе ліквідаваных фальваркаў, то калектывізацыя ва ўсходніх абласцях адбылася яшчэ ў дваццатыя – трыццатыя гады XX ст. Камсамольскім работнікам усходніх абласцей было неабходна аднавіць існаваўшыя калгасы, бо за гады Вялікай Айчыннай вайны сельская гаспадарка БССР прыйшла ў заняпад. Пасяўныя плошчы калгасаў у 1946 г. складалі толькі 59% даваеннага ўзроўню. Больш чым у тры разы скарацілася колькасць буйной рагатай жывёлы. Не хапала працоўнай сілы, тэхнікі, сям’ян. Да таго ж 1946 г. быў засушлівым – што прывяло да знішчэння пасеваў [8, с. 15]. Акрамя таго, з боку насельніцтва існаваў значны недавер да камуністычнага саюза моладзі і

камсамольскія ячэйкі ствараліся нізкімі тэмпамі. Менавіта ў такіх умовах і павінны былі працаваць камсамольскія работнікі.

У дзейнасці ЛКСМБ па аднаўленню сельскай гаспадаркі ў БССР можна вылучыць некалькі этапаў. Першы этап пачынаецца адначасова з вызваленнем тэрыторыі рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і цягнецца па люты 1947 г. Гэты этап характарызуецца аднаўленнем калгасных і саўгасных структур.

Члены ЛКСМБ займалі кіруючыя пасады ў вёсках. Так, у 1946 г. 335 камсамольцаў з'яўляліся старшынямі сельскіх саветаў, 840 – старшынямі калгасаў, 2216 – брыгадзірамі, 1020 – загадчыкамі фермаў, больш за 6 тысяч камсамольцаў былі звеннявымі [70, с. 354].

У пачатку 1947 г. у калгасах працавала 5506 пярвічных камсамольскіх арганізацый, якія аб'ядноўвалі ў сабе 42500 членаў ВЛКСМ [13, с. 55]. Шматлікія камсамольскія арганізацыі працавалі ў вёсках, дзе не было партыйных арганізацый і з'яўляліся такім чынам аванпостам распаўсюджання савецкай ідэалогіі ў гэтых мясцінах. Менавіта за камсамольскімі работнікамі, у такіх выпадках, замацоўвалася роля прасвятлення насельніцтва ў палітычнай сферы.

Сіламі камсамола была зроблена вялікая праца па арганізацыйна-гаспадарчаму ўмацаванню калгасаў. Пасты і брыгады камсамольскага кантролю дапамагалі выкрываць факты крадзяжу.

Калі ва ўсходніх абласцях БССР у першыя пасляваенныя гады адбывалася актыўнае аднаўленне калгасных гаспадарак, то ў заходніх абласцях ўсеагульная калектывізацыя не з'яўлялася першаснай задачай, так як першапачаткова неабходна было ўмацаваць сваю ўладу, вынішчыць падпольныя ўзброеныя фарміраванні, якія складаліся з палякаў, літоўцаў, украінцаў і беларусаў, якія былі не згодныя з усталяваннем на гэтай тэрыторыі савецкай улады.

Першапачаткова метады калектывізацыі ў заходніх абласцях, у параўнанні з тымі, якія прымяняліся ва ўсходняй Беларусі ў дваццатых і трыццатых гадах, былі надзвычай лагоднымі. Заснаванню калгасаў звычайна спадарожнічала прапагандысцкая акцыя. Новаствораныя калектывныя гаспадаркі атрымлівалі трактары і сельскагаспадарчыя машыны, калгаснікам у першую чаргу электрыфікавалі дамы. Ствараліся таксама калгасныя партыйныя і камсамольскія камітэты, якія дбалі пра адпаведную атмасферу сярод сялян, прымушаных аддаць свае гаспадаркі.

Яшчэ пачынаючы з 1944 г. савецкая ўлада надала значную ўвагу выкарыстанню эканамічных рэсурсаў занятых тэрыторый для патрэб Чырвонай Арміі і эканомікі СССР. Гэта праяўлялася ў палітыцы выканання насельніцтвам, пераважна вясковым, дзяржаўных планаў пастаўкі

сельскагаспадарчых прадуктаў, у выкананні рознага кшталту прымусовых прац: высечкі лесу, рамонту дарог і мастоў. Акрамя таго быў уведзены падатак на зямлю. Згодна з распараджэннем упаўнаважанага Наркамата нарыхтовак СССР, на вызваленых тэрыторыях Беларусі была ўсталяваная сістэма паставак на ўзроўні 50% ад абавязковай нормы 1944 г. Напрыклад, гаспадар, у якога было ад 2 да 5 гектараў зямлі, павінен быў аддаць дзяржаве 18 кг мяса, 88 л малака ад кожнай каровы, 25 яек з кожнай гаспадаркі і г.д [80, стар. 43]. Акрамя таго, былі спецыяльныя кантынгентны па пастаўках збожжа, бульбы, сухога корму, спецыяльныя пастаўкі для Чырвонай Арміі і абавязковая дзяржаўная пазыка.

Планы дзяржпаставак сустракалі ціхі сабатаж з боку насельніцтва. Вялікія нормы і недастаткова акрэсленая палітычная лінія партыі былі прычынай няпэўных настрояў і крыніцай розных чутак. У многіх раёнах планы дзяржпастаўкі выконваліся пры дапамозе вайсковых часцей Чырвонай Арміі. Так як планы дзяржпаставак былі вельмі важнымі, мясцовыя ўлады выкарыстоўвалі ўсе магчымыя спосабы, каб іх выканаць. На сходах упаўнаважання па пастаўках выказвалі разнастайныя пагрозы, што незаахвочвала да ўдзелу ў падобных сходах.

Другі этап па аднаўленню сельскай гаспадаркі пачынаецца ў 1947 г., калі лютаўскі Пленум ЦК ВКП(б) абвясціў рашэнне “Аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд”, ЦК ЛКСМБ правёў семінар сакратароў пярвічных камсамольскіх арганізацый вёсак і калгасаў, дзе прысутнічала больш за 720 прадстаўнікоў і абмяркоўваліся перспектывы аднаўлення сельскай гаспадаркі. У выніку ЛКСМБ аб’явіў паход за высокім ўраджаем. З камсамольцаў і моладзі арганізаваліся брыгады і звенні, якія бралі на сябе абавязацельства ўзняць ураджайнасць усіх сельскагаспадарчых культур. К 1948 г. у БССР было створана каля 5 тысяч звенняў высокага ўраджаю. За павышэнне ўраджайнасці змагаліся 262 камсамольска-маладзёжныя брыгады [32, арк. 236].

Сельскія камсамольцы, калгасная і саўгасная моладзь разгарнулі сацыялістычнае спаборніцтва за атрыманне стопудовага ўраджаю. Першынства ў ім заваявалі працаўнікі Палесся. Шырока прымяняючы ў якасці ўгнаення торф, асушаючы затопленыя землі і засяваючы іх, палескія хлебаробы змаглі дасягнуць у гады чацвёртай пяцігодкі рэкордных ураджаеў. Больш за 2300 камсамольска-маладзёжных звенняў высокага ўраджаю выкалі свае абавязацельствы: яны сталі збіраць па 100 і больш пудоў збожжа з гектара [40, арк. 112].

Партыйныя і камсамольскія арганізацыі заявілі аб неабходнасці падтрымкі працаўнікоў вёскі і ў гарадах. Так, па іх ініцыятыве ў першым квартале 1947 г. было зроблена 1500 камплектаў слясарнага і кавальскага інструмента, больш за 18 тысяч дэталей да машын, было адрамантавана звыш

300 трактароў, рухавікоў і машын, накіравалі 18 металарэжучых станкоў, дзевяць электрасварачных агрэгатаў і электратурбін. У перыяд пасеву на палях працавалі 142 камсамольска-маладзёжныя рамонтныя брыгады з прамысловых прадпрыемстваў [48, арк. 156].

XV з'езд ЛКСМБ паставіў перад абкамамі і райкамамі камсамола задачу: стварыць камсамольскую арганізацыю ў кожным калгасе. У першаю чаргу гэта датычылася прадстаўнікоў заходніх абласцей рэспублікі. На з'ездзе з вуснаў першага сакратара ЦК ЛКСМБ К.Т. Мазурава прагучала крытыка ў адрас камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей: “Не выканана эканамічная палітыка, у першую чаргу закон аб зямлі і мэта наступлення на кулака, у заходніх абласцях, не прынята мераў да ўмацавання машынна-конных-пракатных пунктаў і МТС, слаба аднаўляюцца калгасы” [47, арк. 21]. І ён заклікаў да аднаўлення і ўтварэння новых калгасаў, да таго, каб камсамольскія арганізацыі бралі прыклад з усходніх абласцей: “Трэба выкарыстоўваць багадзейшы вопыт працы нашай партыі ў вёсцы, кіравацца ўказаннямі Леніна-Сталіна. Важнейшае кіруючае значэнне для камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей мае выступленне таварыша Сталіна на аргбюро ЦК РКП(б) у 1925 г. “Аб камсамольскім актыве на вёсцы”. Трэба, каб усе кіруючыя камсамольскія супрацоўнікі, камсамольскія актыў і камсамольцы глыбока вывучылі гэтае выступленне таварыша Сталіна, і здзяйснялі бы ўказанні таварыша Сталіна ў сваёй практычнай працы сярод мясцовай моладзі” [47, арк. 53].

Адно з пастанаўленняў ў з'езда непасрэдна датычылася справы калектывізацыі і ўтрымлівала прыкладны план дзеянняў у гэтай сферы: “З'езд абавязвае абкамы, райкамы і пярвічныя арганізацыі ЛКСМБ заходніх абласцей прыняць самы актыўны ўдзел у правядзенні у жыццё закона аб землекарыстанні, у надзяленні зямлёй малазямельных сялян, ва ўмацаванні МТС і машынна-конных пунктаў, у аказанні дапамогі батракам і малазямельным сялянам у абзавядзенні гаспадарчымі пабудовамі, сельскагаспадарчым інвентаром і жывёлай, вызваляючы бядняцкія гаспадаркі ад эканамічнай залежнасці кулацка-зажытачных гаспадарак, у аднаўленні ў заходніх абласцях калгасаў, утвораных у 1939 – 1940 гг.

З'езд патрабуе ад абкамаў, райкамаў заходніх абласцей стварэння камсамольскіх арганізацый ва ўсіх калгасах. Аказваць усемагчымую дапамогу калгасам, дабівацца, каб на вопыце гэтых калгасаў сяляне-аднаасобнікі пераконваліся ў перавагах калектывнага вядзення гаспадаркі. Усемагчыма падтрымліваць ініцыятыву і аказваць неабходную дапамогу сялянам у арганізацыі новых калгасаў, арганізаваць шырокае ўцягненне ў сельскагаспадарчую кааперацыю сялян-беднякоў і сярднякоў. Камсамольскія арганізацыі ва ўсёй палітычнай і гаспадарчай працы ў вёсцы павінны

абспіраца на бядняцкую моладзь, усемагчыма аб'ядноўваючы вакол партыі сярэдняцкую моладзь, дапамагаць партыі ў правядзенні далейшых мер па абмежаванню кулацтва” [47, арк. 423].

Як бачна з гэтага пастанаўлення, савецкая ўлада на тэрыторыі заходніх абласцей у 1947 г. яшчэ не перайшла да масавай калектывізацыі, а пакуль яшчэ выступала за аднаўленне былых калгасаў, і, як гэта рабілася раней на тэрыторыі ўсходніх абласцей, рабіла стаўку на падтрымку сваёй палітыкі ў гэтай сферы на сялян-беднякоў.

Выконваючы пастанову XV з'езда ЛКСМБ, камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей БССР аказалі значную дапамогу пратыйным арганізацыям у правядзенні калектывізацыі. Акрамя таго, што аднаўляліся існаваўшыя раней калгасы, быў утвораны шэраг новых калгасаў. Так, у вёсцы Бараціна Карэліцкага раёна калгас у гонар яго арганізатараў назвалі імем 30-годдзя ВЛКСМ, а ў вёсцы Багудзенка калгасу прысвоілі імя “Камсамолец”. У вёсцы Балцічы Мёрскага раёна 16 камсамольцаў і 20 маладых сялян першымі ўступілі ў калгас, які назвалі імем XVI з'езда ЛКСМБ. Маладыя калгаснікі стваралі звенні высокага ўраджаю. У вёсках Пінскай вобласці камсамольцы арганізавалі 23 калгасы. Ім давалі назвы “Маладая гвардыя”, “Камсамолец”, “Чырвоная змена”, імя Ленінскага камсамола і г. д [12, с. 153].

Ужо ў студзені 1948 г. Палескі абкам рапартаваў, што ва ўсіх калгасах вобласці створаныя камсамольскія арганізацыі [23, с. 61]. А ўжо к канцу таго ж 1948 г. камсамольскія арганізацыі былі створаныя ва ўсіх калгасах рэспублікі.

Значную ролю камсамольцы адыгралі ў развіцці жывёлагадоўлі, росце пагалоўя ската і павышэнні яго прадуктыўнасці. У 1948 г. камсамольцы і моладзь здалі на жывёлагадоўчыя фермы 50 тысяч галоў маладняку. У перыяд рэспубліканскага твухтыднёвіка па нарыхтоўцы кармоў, які праходзіў у 1948 г. па ініцыятыве ЦК ЛКСМБ, сельская моладзь нарыхтавала і заклала звыш 200 тысяч тонаў сіласу [48, арк. 24].

16 лютага 1948 г. праходзіў рэспубліканскі злёт маладых перадавікоў сельскай гаспадаркі, які падводзіў вынікі ўдзелу моладзі ў аднаўленні калгасаў, саўгасаў, МТС. Удзельнікі злёту адзначылі, што 2364 камсамольска-маладзёжных звяна на сваіх надзелах сабралі звышпланавы ўраджай. За дасягнуты поспех 399 маладых працаўніка сельскай гаспадаркі БССР былі ўзнагароджаныя ардэнамі і медалямі СССР, сотні камсамольцаў і шматлікія камсамольскія арганізацыі калгасаў, саўгасаў і МТС рэспублікі атрымалі граматы Вярхоўнага Савета БССР, ЦК ВЛКСМ і ЦК ЛКСМБ [13, стар. 54].

У 1948 – 1949 гг. сельскія камсамольцы былі ўключаныя ў электрафікацыю і радыёфікацыю вёсак: будавалі міжкалгасныя электрастанцыі, ставілі слупы і праводзілі электрычнасць у хаты, фермы, майстэрні.

Поспех у аднаўленні сельскай гаспадаркі залежаў і ў выкарыстанні тэхнікі. За гады чацвёртай пяцігодкі калгасы атрымалі тысячы разнастайных сельскагаспадарчых машын. Колькасць трактароў у калгасах узрасла ў БССР з 4759 у 1945 г. да 18643 у 1950 г. Тэхніка знаходзілася пераважна ў руках моладзі. У 1949 г. на курсах трактарыстаў навучалася больш за чатыры тысячы юнакоў і дзяўчат [41, арк. 22].

У лютым 1949 г. праходзіць XVI з'езд ЛКСМБ, на якім зноў падымалася пытанне ўдзелу камсамола ў калектывізацыі. На з'ездзе П. М. Машэраў адзначыў, што праяўляючы клопат аб жыццёвых інтарэсах роднай савецкай дзяржавы, калгаснае сялянства і працоўнае сялянства заходніх абласцей датэрмінова выканалі і перавыканалі планы нарыхтовак хлеба, бульбы, гародніны, льносямян, льновалакна, воўны [48, арк. 8].

Падчас дакладаў дэлегатаў з'езда сакратар Брэсцкага абкама Б.Ц. Шумілін заявіў аб тым, што за апошні час у вобласці ўжо створаны дзясяткі новых калгасаў і налічвалася звыш 12% сялянскіх гаспадарак у калгасах [48, арк. 110]. З адносна высокімі паказчыкамі выступіў і сакратар Маладзечанскага абкама Л.Г. Кляцкоў, які адзначыў, што за 1948 г. і студзень 1949 г. у вобласці створана каля 300 новых калгасаў [40, арк. 168]. Сакратар жа Баранавіцкага абкама С.А. Пілатовіч падкрэсліў, што самым слабым месцам у працы камсамольскіх арганізацый заходніх абласцей у той час з'яўлялася праца ў вёсцы. Вясковая камсамольская арганізацыя павінна адыграць вырашаючую ролю, каб павесці моладзь за сабой на калектывізацыю вёскі.

У цэлым з'езд застаўся незадаволеным правядзеннем палітыкі калектывізацыі і абавязаў камсамольскія арганізацыі ўзмацніць сваю дзейнасць у гэтым напрамку.

Да 1949 г. калектывізацыя заходняй Беларусі вялася галоўным чынам пры выкарыстанні прапаганды, угаворвання і палітычных метадаў і таму ў пачатку гэтага года было там усяго 909 калгасаў і гэтая колькасць не задавальняла партыйнае кіраўніцтва. У лютым 1949 г. адбываецца XIX з'езд КП(б)Б, які заклікаў камуністаў і камсамольцаў з яшчэ большай настойлівасцю працягваць барацьбу за аднаўленне не толькі прамысловасці, але і сельскай гаспадаркі. На з'ездзе была пастаўлена задача завяршыць калектывізацыю ў заходніх абласцях рэспублікі.

Гэты з'езд фактычна паклаў пачатак правядзенню ўсеагульнай калектывізацыі вёскі ў заходніх абласцях вёскі, якая праводзілася ўсімі даступнымі кіраўніцтву метадамі, што прыводзіла да непрыхільнага стаўлення людзей да гэтых аб'яднанняў. Так, у запісцы аб працы Радашковіцкага райкама КП(б)Б адзначалася, што адным з сур'ёзных недахопаў у правядзенні калектывізацыі сельскай гаспадаркі ў заходніх абласцях з'яўлялася недапушчальнае распаўсюджанне адміністравання, запужвання сялян, пагроз з

боку партыйных і савецкіх супрацоўнікаў, якія не жадалі сябе абцяжарваць сур'ёзнай тлумачальнай і палітыка-выхаваўчай работай сярод сялян [70, с. 118].

1949 г. можна вызначыць як пачатак новага этапу дзейнасці камсамола ў справе калектывізацыі ў заходніх абласцях. Пачынаючы з гэтага моманту большасць гаспадарак аб'ядноўваецца ў калгасы. 30 студзеня – 1 лютага 1952 г. адбываецца XVII з'езд ЛКСМБ, у справахдачным дакладзе якому прадстаўнік ЦК ЛКСМБ выказваецца аб тым, што вырасла і ўзмацнілася грамадская гаспадарка калгасаў. Праведзенае па ініцыятыве партыі умацаванне калгасаў, завяршэнне калектывізацыі сялянскіх гаспадарак у Баранавіцкай, Брэсцкай, Гродзенскай, Маладзечанскай, Пінскай і Полацкай абласцях адкрывае новыя перспектывы ў далейшым развіцці сацыялістычнай сельскай гаспадаркі ў рэспубліцы, невымяральна павысілася тэхнічная абсталяванасць калгаснай вёскі [51, арк. 32]. Такім чынам камсамол Беларусі заявіў аб завяршэнні калектывізацыі на тэрыторыі заходніх абласцей і перайшоў да вырашэння іншых праблем у сферы сельскай гаспадаркі.

Дэлегаты ад заходніх абласцей пацвярджаюць словы, якія былі агучаны ў дакладзе ЦК ЛКСМБ. Так, сакратар Гродзенскага абкама А.А. Аксёнаў кажа, што пад кіраўніцтвам партыйных арганізацый вобласці ў гэты перыяд праведзена калектывізацыя сялянскіх гаспадарак, у выніку якой у вобласці створана 1097 калгасаў, створаны і працуюць 24 МТС, у якіх працуе абсалютная большасць камсамольцаў і моладзі [49, арк. 67]. У Маладзечанскай вобласці пры актыўным удзеле камсамольскіх арганізацый, у асноўным, скончылася калектывізацыя сельскай гаспадаркі. 1226 калгасаў аб'ядноўваюць 92% сялянскіх гаспадарак [50, арк. 20].

Але кожны з дэлегатаў ад заходніх абласцей указваў на тое, што новаўтвораныя калгасы маюць шэраг праблем у сваім развіцці – у большасці сваёй прымусова ўтвораныя – яны не маглі паспяхова функцыянаваць. Насельніцтва не было ў гэтым зацікаўлена. Сакратар Баранавіцкага абкама ЛКСМБ С.А. Пілатовіч выказаў меркаванне, што перад камсамольцамі і моладдзю вобласці ў галіне сельскай гаспадаркі стаяць новыя задачы – задачы актыўнага ўдзелу ў барацьбе за палітычнае і арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне калгасаў [49, арк. 27]. Фактычна, яго словы былі замацаваныя адным з пунктаў рэзалюцыі, у якім з'езд абавязваў абкамы і райкамы камсамола Брэсцкай, Баранавіцкай, Гродзенскай, Маладзечанскай, Пінскай і Полацкай абласцей рэспублікі забяспечыць дзейсны ўдзел калгасных камсамольскіх арганізацый у стварэнні, умацаванні і развіцці грамадскай гаспадаркі маладых калгасаў, прылучэнні калгаснікаў да грамадскай працы [49, арк. 325].

У верасні 1953 г. адбыўся Пленум ЦК КПСС, які разглядаў пытанне “Аб мерах далейшага развіцця сельскай гаспадаркі СССР”. У гэты час можна казаць

пра пачатак трэцяга этапа па аднаўленню сельскай гаспадаркі ў БССР. Прадугледжвалася, што на новым этапе будзе ўмацаваная матэрыяльна-тэхнічная база сельскай гаспадаркі, больш шырока будзе выкарыстоўвацца прынцып матэрыяльнай зацікаўленасці калгаснікаў і спецыялістаў сельскай гаспадаркі. Камсамол стаў актыўным правадніком гэтых рашэнняў.

У канцы 1953 г. і пачатку 1954 г. камсамольскія арганізацыі накіравалі для працы ў МТС, калгасы і саўгасы з гарадоў і райцэнтраў 4300 камсамольцаў – спецыялістаў у сельскай гаспадарцы, інжынерна-тэхнічных супрацоўнікаў, механізатараў [72, с. 43]. Не гледзячы на гэтыя дзеянні XVIII з’езд ЛКСМБ раскрытыкаваў дзеянні камсамольцаў заходніх абласцей у сферы арганізацыйна-гаспадарчага ўмацавання калгасаў. Напрыклад, адзначалася, што у Брэсцкай вобласці пасланья на фермы толькі 818 чальцоў ВЛКСМ, усяго працуе 1319 камсамольцаў, у той час, як павінна было б працаваць каля 7 тысяч. У Бярозаўскім раёне 27 калгасаў, на жывёлагадоўчых фермах працуе ўсяго толькі 22 камсамольцы. У Дзвінскім раёне – 25 камсамольцаў. Не лепш справа абстаіць у калгасах Высокаўскага, Драгічынскага, Жабінкаўскага, Пружанскага, Столінскага раёнаў, дзе на фермах працуе ў сярэднім менш чым па два камсамольцы ў калгасе. Аналагічная сітуацыя адзначалася ў Маладзечанскай, Гродзенскай і шэрагу іншых абласцей [52, арк. 248].

Неадназначна характарызавалася і дзейнасць камсамольцаў у МТС. Так, падчас справаздачнага даклада ЦК ЛКСМБ з’езду адзначалася, што добрых поспехаў у працы дамаглася камсамольская арганізацыя Лынтупскай МТС Маладзечанскай вобласці. Усе камсамольцы гэтай МТС выканалі гадавае заданне па ўсіх відах трактарных работ, 10 членаў дамагліся яго выканання на 200 і больш адсоткаў. У Верхавіцкай МТС Брэсцкай вобласці з 19 камсамольскіх маладзёжных экіпажаў – 16 значна перавыканалі свае гадавыя заданні. Разам з тым, падкрэслівалася тое, што ў працы камсамольскіх арганізацый МТС маюць месца сур’ёзныя недахопы: значная частка маладых механізатараў не выконвае зменных норм, дрэнна авалодвае тэхнікай [53, арк. 254].

У гэты час вялікая ўвага надавалася такой галіне сельскай гаспадаркі, як жывёлагадоўля. У лютым 1954 г. на фермах працавала звыш 17 тысяч членаў ЛКСМБ, а к лютаму 1956 г. – 22 тысячы камсамольцаў [71, с. 55]. Значных поспехаў у гэтай дзейнасці дабіліся камсамольцы Мінскага раёна, якім за поспехі, якія былі дасягнутыя ў развіцці жывёлагадоўлі, было ўручанае пераходзячае Чырвонае знамя ЦК ЛКСМБ і Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР.

Вялікі ўнёсак быў зроблены камсамольцамі ў развіцці льнаводства. У 1954 г. было створана каля чатырох тысяч маладзёжных ільнаводчых звенняў. У 1955 г. іх стала ўжо больш за сем тысяч [40, арк. 104].

5 – 8 сакавіка 1954 г. на XVIII з’ездзе ЛКСМБ у справаздачным дакладзе ЦК ЛКСМБ П.М. Машэраў значную ўвагу надаў аналізу дзейнасці сельскіх камсамольскіх арганізацый. Ён адзначыў, што сельскія камсамольцы актыўна ўключыліся ў сацыялістычнае спаборніцтва па выкананню рашэнняў вераснёўскага Пленума ЦК КПСС. Пры гэтым, быў агучаны і шэраг недахопаў: камсамольскія арганізацыя многіх раёнаў заставаліся нешматлікімі і не маглі ўплываць на сельскагаспадарчую дзейнасць. Крытыкаваліся камсамольскія арганізацыі машынна-трактарных станцый, якія не надзялялі дастатковай увагі разгортванню сярод маладых механізатараў спаборніцтваў за выкананне зменных нормаў, валоданне тэхнікай, больш вытворчае яе выкарыстанне [52, арк. 443].

На з’ездзе быў выпрацаваны план па далейшаму ўмацаванню сельскіх камсамольскіх арганізацый. Асноўная ўвага камсамольцаў і моладзі вёскі накіроўвалася на аказанне больш актыўнай дапамогі партыйным арганізацыям у выкананні задач, што былі пастаўленыя вераснёўскім Пленумам ЦК КПСС у 1953 г.

Камсамольскія арганізацыі працягвалі сваю дзейнасць у сферы арганізацыйна-гаспадарчага ўмацавання калгасаў. Гэта прывяло да таго, што XXII з’езд КПБ, які адбыўся ў студзені 1956 г., канстатаваў, што камсамол Беларусі аказаў вялікую дапамогу партыі ва ўздыме сельскай гаспадаркі і развіцці прамысловасці рэспублікі [13, с. 164].

Варта адзначыць тое, што апроч аднаўлення і развіцця гаспадаркі БССР беларускія камсамольцы ўдзельнічалі і ў агульна савецкіх мерапрыемствах па развіццю народнай гаспадаркі СССР. Камуністычная партыя ў лютым 1954 г. заклікала народ засвойваць цалінныя землі ў Сібіры, Казахстане, Алтаі.

У БССР ужо ў пачатку 1954 г. выказалі жаданне накіравацца на засваенне цалінных зямель больш за 5 тысяч камсамольцаў. Камсамол Беларусі ўзяў шэфства над 24-ма цаліннымі саўгасамі. 7 сакавіка 1954 г. дэлегаты XVIII з’езда ЛКСМБ праводзіў на цаліну першы атрад пасланцаў рэспублікі, які складаў 150 камсамольцаў [10, с. 21]. На ўрачыстым сходзе, які быў прысвечаны гэтай падзеі, прысутнічалі ўсе дэлегаты XVIII з’езда ЛКСМБ, які праходзіў тады ў Мінску [52, арк. 431]. Сярод першых 130 добраахвотнікаў былі лепшыя працоўныя горада. Пасля прадстаўнікоў сталіцы на цаліну накіраваліся камсамольцы з Віцебскай, Гомельскай, Магілёўскай абласцей. Да канца 1954 г. на цалінных землях Казахстана працавала больш за 4500 членаў ЛКСМБ [29, стар. 146].

8 студзеня 1955 г. у Мінску адбыўся сход камсамольцаў сталіцы і Мінскай вобласці, якія выказалі жаданне далучыцца да тых, хто ўжо паехаў на цалінныя землі. Удзельнікі сходу прынялі зварот да ўсёй моладзі БССР, у якім заклікалі далучыцца да засваення цалінных зямель. Гэты заклік меў свой плён

бо ўжо ў 1956 г. на цаліне працавала больш за 30 тысяч камсамольцаў з БССР. Камсамол Беларусі ўзяў шэфства над 24 цаліннымі саўгасамі.

Беларускія прадпрыемствы забяспечвалі працаўнікоў цаліны тэхнікай. Толькі ў пачатку 1954 г. Гомельскі завод сельскагаспадарчага машынабудавання накіраваў на цаліну 441 зернесушылку, 3087 стогамятацеляў, 1457 валакуш. У 1954 – 1959 гг. у асвойваемых раёнах Казахстана і Алтая працавалі 12 тысяч трактароў, што былі выпушчаныя Мінскім трактарным заводам. Прадукцыю на цаліну накіроўвалі Мінскі аўтамабільны завод, Мінскі завод шэсцяроак, Бабруйскі дрэваапрацоўчы камбінат, Віцебскае вагоннае дэпо і іншыя прадпрыемствы рэспублікі [7, с. 68].

Удзел у аднаўленні і развіцці сельскай гаспадаркі з’яўляўся адным з прыярытэтных напрамкаў дзейнасці ЛКСМБ. Вялікая роля ў фарміраванні калгаснага ладу на тэрыторыі заходніх абласцей БССР была ўскладзена на камсамольскія ячэйкі. Доўгі час у шматлікіх калгасах заходніх абласцей камсамольскія ячэйкі былі вымушаныя выконваць ролю партыйных ячэек і праводзіць з насельніцтвам пераважна палітычную работу. Не гледзячы на першапачатковыя перашкоды і частковае адмаўленне насельніцтвам неабходнасці існавання калектыўных гаспадарак, пры дапамозе камсамольскіх арганізацый у заходніх абласцях БССР к 1956 г. была ўтвораная сетка калгасаў, а на тэрыторыі ўсходніх абласцей была адноўленая раней існаваўшая.

3.3. Сацыяльна-культурныя аспекты дзейнасці ЛКСМБ

Ленінскі камуністычны саюз моладзі Беларусі з’яўляўся надзейнай апорай камуністычнай партыі. Стварэнне шырокай сеткі піянерскіх і камсамольскіх арганізацый дазваляла палітычнаму кіраўніцтву Беларусі эфектыўна ўкараняць камуністычныя ідэі ў дзіцячым і маладзёжным асяроддзі. Неабходна заўважыць, што ў статуте ВКП(б), які быў прыняты на XVIII з’ездзе партыі, упершыню ўводзіўся спецыяльны раздзел “Партыя і камсамол”. У ім падкрэслівалася, што камсамол з’яўляецца актыўным памочнікам партыі ў дзяржаўным і гаспадарчым будаўніцтве. Тым самым камсамольскія і піянерскія арганізацыі і іх члены абавязаны былі авалодаць камуністычнай тэорыяй, распаўсюджваць яе сярод несаюзнай моладзі.

Цэнтральны камітэт партыі падкрэсліваў, што ў аснове работы сярод моладзі павінна ляжаць выхаванне савецкага патрыятызму. Камсамольскія арганізацыі праводзілі вечарыны, прысвечаныя гістарычнаму мінуламу БССР. Да чытання лекцый для камсамольцаў і моладзі ЦК і абкамы ЛКСМБ прыцягвалі вядомых вучоных рэспублікі. У 1947 г. у лектарскую групу ЦК

камсамола Беларусі ўваходзілі 5 акадэмікаў і больш за 10 дактароў навук [12, с. 58].

У Гомелі, Мінску, Магілёве і іншых гарадах гаркамы і райкамы камсамола праводзілі маладзёжныя вечары, якія называліся “камсамольскія чацвяргі” або “камсамольскія пятніцы”. Тэматыка гэтых вечароў была вельмі разнастайнай: лекцыі і даклады чаргаваліся з цікавымі сустрэчамі, гутаркамі, выступленнямі калектываў мастацкай самадзейнасці або дэманстрацыяй кінафільмаў на тэму вечара [61, арк. 115].

Пры абласных камітэтах ЛКСМБ дзейнічалі няштатныя лектарскія групы, на прамысловых прадпрыемствах, у сярэдніх і вышэйшых навучальных установах была створаная сістэма палітвучобы. Значную ўвагу камсамол рэспублікі надаваў прапагандзе гісторыі і практычнай дзейнасці Камуністычнай партыі [64, арк. 23]. У снежні 1952 г. адбыўся пленум ЦК ЛКСМБ, які абмеркаваў стан ідэйна-палітычнай работы камсамольскіх арганізацый сярод моладзі і прыняў рашэнне пра правядзенне цыкла лекцый па тлумачэнню і прапагандзе рашэнняў XIX з’езда партыі. У хуткім часе ў рэспубліцы было створана тры тысячы камсамольскіх лекторыяў, у якіх па матэрыялах з’езда было прачытана больш за 20 тысяч лекцый [66, арк. 161].

Ідэалагічная апрацоўка моладзі ажыццяўлялася сістэматычна і мэтанакіравана праз кіно, радыё, тэатр, мастацкую самадзейнасць, перыядычны друк. Распаўсюджваліся такія маладзёжныя выданні як “Чырвоная змена”, “Сталінская моладзь”, “Комсомольская правда”, “Піянер Беларусі”, “Пионерская правда”, “Малады камуніст” і інш. Гэта прыводзіла да таго, што паступова ўсё больш дзяцей і падлеткаў знаходзілася пад уплывам камуністычнай ідэалогіі. 3 сакавіка 1953 г. павялічыліся фармат і перыядычнасць “Чырвонай змены” і “Сталінскай моладзі”, што дазваляла выкарыстоўваць гэтыя газеты для прапагандысцкіх мэтаў у яшчэ большай ступені. Акрамя таго, у красавіку 1953 г. з’явіўся яшчэ адзін друкаваны орган ЦК ЛКСМБ – грамадска-палітычны часопіс “Маладосць” [68, с. 42].

Варта адзначыць тое, што шматразова на з’ездах ЛКСМБ сакратарамі абкамаў падымалася пытанне наконт таго, што змест “Чырвонай змены” падабраны некарэктна, да камсамольскай моладзі не даходзіць шэраг інфармацыі, а карэспандэнты дадзенай газеты паводзяць сябе некампетэнтна [49, арк. 241].

Асаблівая ўвага надавалася палітычнаму выхаванню моладзі з заходніх абласцей БССР. Так міністр асветы БССР М. Зімянін у сваім выступе на XV з’ездзе ЛКСМБ адзначыў: “Палітычнае выхаванне і адукацыя моладзі ў заходніх абласцях БССР - сапраўды гістарычна важнае пытанне. У заходніх абласцях мы павінны ўсімі сіламі фарсіраваць адукацыю нашай моладзі, з мэтай хутчэйшай выпрацоўкі кадраў інтэлігенцыі, кіруючых кадраў з мясцовага

насельніцтва, з мясцовай моладзі, культурна яе выхаваць, выкараніць рэлігійныя забабоны. Немалаважная задача – выкараненне ў сьвядомасці некаторай частцы моладзі рэштак усялякай непрыхільнай, варожай ідэалогіі, якая засталася ад старой панскай Польшы, а потым ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” [47, арк. 293].

Пры дапамозе палітычнага выхавання кіраўнікі ЛКСМБ імкнуліся давесці да моладзі перавагі савецкай палітычнай сістэмы і ідэалогіі, азнаёміць з дзяржаўнымі ладам СССР і яго канстытуцыяй, закласці асновы працоўнай дысцыпліны, выпрацаваць у насельніцтва заходніх абласцей шэраг каштоўнасцей, якія былі характэрны для насельніцтва ўсходніх абласцей БССР, пазбавіць моладзь заходніх абласцей ад уплывам прыватнаўласніцкай ідэалогіі, тым самым заклаўшы асновы паспяховага правядзення калектывізацыі.

Для таго, каб паспяхова весці прапагандысцкую дзейнасць неабходна, каб тыя, хто ёй будзе займацца мелі добрую ідэйна-тэарэтычную базу. Таму ЦК ЛКСМБ надаваў значную ўвагу павышэнню тэарэтычна-ідэйнага ўзроўню камсамольскага актыву [4, с. 1].

У 1947 г. пры гаркамах і райкамах камсамола праводзіліся дзесяцідзённыя семінары сакратароў камсамольскіх арганізацый прамысловых прадпрыемстваў і вясковых камсамольскіх арганізацый. На дзесяцідзённыя семінары, якія праводзіліся пры абласных камітэтах камсамола, выклікаліся сакратары камітэтаў камсамола тэхнікумаў, школ ФЗН, чыгуначных і рамесленых вучылішч [67, арк. 52]. Такой жа працягласці быў арганізаваны семінар першых сакратароў райкамаў камсамола заходніх абласцей і пяцідзённы семінар камітэтаў камсамола вышэйшых навучальных устаноў. Усе другія сакратары раённых і гарадскіх камітэтаў камсамола прайшлі палутарамесяцовую падрыхтоўку на міжабласных курсах прапагандыстаў пры абкамах КП(б)Б і сямідзённыя семінары пры абкамах камсамола [34, арк. 92].

На беларускай мове былі выдадзеныя матэрыялы XI з’езда ВЛКСМ, новы статут ВЛКСМ. З друку выйшлі тыражом у 40 тысяч экзэмпляраў “Размовы аб грамадскім і дзяржаўным ладзе СССР”, “Размовы ў дапамогу тым, хто вывучае статут ВЛКСМ”. З дапамогай партыйных арганізацый камітэты камсамола падабралі і выхавалі падрыхтаваны склад прапагандысцкіх кадраў. У 1949 г. сярод кіраўнікоў гурткоў у камсамольскай сетцы палітычнай асветы лічылася 40% камуністаў. У 1950 г. 85% кіраўнікоў гурткоў мелі вышэйшую і сярэдняю адукацыю [63, арк. 52].

Партыйна-камсамольскія актыўныя выязджаў на месцы, прадпрыемствы, прысутнічаў на паседжаннях палітгурткоў. Супрацоўнікі ЦК ЛКСМБ вывучалі пытанні кіраўніцтва палітадукацыяй моладзі з боку абласных, гарадскіх, раённых і пярвічных камсамольскіх арганізацый, выносілі свае прапановы на пасяджэннях бюро і пленумаў ЦК ЛКСМБ. Так, у 1949 г. на пленуме ЦК

ЛКСМБ было прынятае разгорнутае пастанаўленне “Аб мерах далейшага паляпшэння палітыка-выхаваўчай работы сярод моладзі заходніх абласцей”.

Такія мерапрыемствы прыводзілі да таго, што павялічваўся ўплыў палітычнай асветы на моладзь заходніх абласцей. Камсамольская сетка палітасветы павялічвалася. Значнае месца ў прапагандысцкай працы адводзілася лекцыйным заняткам. Дакладчыкі выступалі перад моладдзю з лекцыямі на грамадска-палітычныя, літаратурныя, прыродазнаўчыя тэмы. Так, Маладзечанскі абкам камсамола арганізаваў шырокае чытанні цыкла лекцый пра У. Маякоўскага і Я. Купалу [37, арк. 43].

Праведзены аналіз архіўных і апублікаваных крыніц сведчыць, што ў працэсе пашырэння камсамольскіх арганізацый дапускаліся памылкі і пралікі, якія не садзейнічалі кансалідацыі моладзі заходніх абласцей. Адсутнасць належнага вопыту, пераацэнка магчымасцей, юнацкі максіmalізм пры рэалізацыі партыйных устаноў, жаданне ў кароткі тэрмін вырашыць сацыяльныя і палітычныя пытанні прыводзілі нават да адмоўнага стаўлення часткі юнакоў і дзяўчат да камсамольскай арганізацыі. У падтрымку гэтага можна прывесці словы першага сакратара ЦК ЛКСМБ К. Т. Мазурава: “Факты кажуць пра тое, што камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей слабым уплывам карыстаюцца сярод мясцовай моладзі. Пра гэта красамоўна сведчаць лічбы росту камсамолу. Нам сур’ёзна трэба думаць аб сродках ажыўлення працы камсамольскіх арганізацый у заходніх абласцях” [47, арк. 15].

Незадаволенасць дзейнасцю ЛКСМБ у палітычным выхаванні моладзі заходніх абласцей адзначаліся і ў 1954 г., калі ў справаздачным дакладзе ЦК ЛКСМБ XVIII з’езду ЛКСМБ адзначалася, што з палітычнай асветай моладзі не ўсё ідзе добра. Факты сведчылі пра тое, што многія камітэты камсамола глыбока не ўнікалі ў ідэйны змест палітычнай асветы, слаба кантралявалі работу прапагандыстаў, гурткоў і палітшкол, не аказвалі ім кваліфікаванай дапамогі.

Разам з вырашэннем іншых праблем культурнага будаўніцтва ЛКСМБ займаўся і аднаўленнем сеткі школ і іншых вучэбных устаноў, якія былі разбураныя падчас акупацыі. 1 чэрвеня 1946 г. ЦК ЛКСМБ прыняў пастанову “Аб ўдзеле камсамольскіх арганізацый у падрыхтоўцы школ да новага 1946/47 вучэбнага года”, якая абавязвала камітэты камсамола аказваць усялякую магчымую дапамогу органам народнай асветы, педагагічным калектывам і прыцягванні ўсіх дзяцей да школы [69, с. 44]. Пачынаючы з гэтага моманту, ЛКСМБ актыўна ўдзельнічаў у дапамозе органам народнай асветы.

У заходніх абласцях Беларусі вялікая колькасць непісьменнай і малапісьменнай моладзі. Але камсамольскія арганізацыі, райкамы, гаркамы і абкамы камсамолу да восені 1946 г. не займаліся ліквідацыяй непісьменнасці. Восенню 1946 году камсамольскія арганізацыі Брэсцкай вобласці праявілі

ініцыятыву і разгарнулі, у сувязі з выбарамі ў Вярхоўны Савет БССР працу па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці сярод моладзі. У Брэсцкай вобласці звыш паўтары тысяч камсамольцаў працавалі культармейцамі. Яны абучалі 11 тыс. непісьменных [47, арк. 56]. Але ініцыятыва брэсцкіх камсамольцаў была падтрыманая толькі камсамольскімі арганізацыямі Пінскай вобласці. У іншых заходніх абласцях яна не атрымала патрэбнай распаўсюджанасці.

Такія тэмпы і аб'ёмы змагання з непісьменнасцю не задаволілі кіраўніцтва краіны, так як адукацыя з'яўлялася адным з самых значных механізмаў саветызацыі насельніцтва заходніх абласцей. Пачынаючы са школьнай парты і ў далейшым пры дапамозе разнастайных агітацыйных выданняў, газет механізм прапаганды ўздзейнічаў на жыхароў заходніх абласцей.

У сувязі з гэтым, падчас справаздачнага дакладу XV з'езду ЛКСМБ першы сакратар ЛКСМБ К.Т. Мазураў заяўляе, што з'езд камсамолу Беларусі павінен абмеркаваць і паставіць перад камсамольскімі арганізацыямі вялікую дзяржаўную задачу: дасягнуць з цягам 1947 – 1948 году поўнай ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці сярод моладзі ў заходніх абласцях; з цягам пяцігодкі дасягнуць, каб вясковыя камсамольцы і моладзь мелі не менш чым сямігадовую адукацыю, а гарадскія атрымалі поўную сярэднюю адукацыю [47, арк. 56].

Гэта прапанова замацоўваецца 19-ым пунктам пастаноў XV з'езду ЛКСМБ: “Аб'язаць камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей рэспублікі разгарнуць шырокую працу па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці сярод моладзі і дарослага насельніцтва. Арганізаваць пры пачатковых школах і хатах-чытальнях школы пісьма і групы лікбезу, прыцягнуць да кіраўніцтва імі настаўнікаў. Шырока выкарыстоўваць камсамольцаў і моладзь для работы культармейцамі па абучэнні непісьменных. Сумесна з органамі народнай адукацыі наладзіць метадычную дапамогу культармейцам. З цягам бліжэйшых гадоў дабіцца поўнай ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці сярод моладзі ў заходніх абласцях” [47, арк. 425].

Варта зазначыць, што падчас разгарнуўшайся ў 1948 - 1949 гг. кампаніі па барацьбе з непісьменнасцю дзеячы камсамолу сутыкнуліся з недахопам спецыялістаў, матэрыялаў і падрыхтаваных памяшканняў для правядзення культурна-асветніцкай работы [18, с. 2]. Першы сакратар Брэсцкага абкаму ЛКСМБ М. Лыжын адзначаў: “Нядаўна праверылі стан абласной школы механізацыі. Аказваецца, што гэтая школа з'яўляецца пасынкам ў Міністэрства сельскай гаспадаркі, у абкама камсамолу і ў ЦК камсамолу. Па першае, кадрамі яна не ўкамплектаваная, будынак вельмі дрэнны, вытворчых майстэрняў няма.

Школа рыхтуе трактарыстаў, а ў школе зусім няма ніякага сельскагаспадарчага інвентару. Вельмі дрэнныя бытавыя ўмовы навучэнцаў і г.д” [47, арк. 256].

Акрамя гэтага, камсамольскія арганізацыя даволі часта не ўлічвалі асаблівасцяў працы сярод моладзі заходніх абласцей, а так як большасць кіраўнікоў гэтых арганізацый была пераслана сюды з усходніх абласцей БССР, то яны проста механічна перанасілі формы і метады працы сярод моладзі ўсходніх раёнаў на моладзь у заходнія вобласці. Гэта кажа аб фармальных падыходах кіруючых кадраў, працуючых у заходніх абласцях, да выхавання моладзі.

Але, не гледзячы на ўсе недахопы, культурна-масавая работа камсамолу была актывізаваная. Атрымала развіццё мастацкая самадзейнасць, у клубах, бібліятэках арганізаваліся дыспуты, лекцыі, размовы, калектыўнае чытанне газет, сустрэчы з удзельнікамі вайны.

У выніку правядзення шэрагу мерапрыемстваў, накіраваных на памяншэнне непісьменнага насельніцтва на тэрыторыях заходніх абласцей БССР, у 1947 – 1948 гг. сіламі камсамольцаў заходніх абласцей было навучана каля 40 тысяч непісьменных і малапісьменных грамадзян [16, с. 2], такім чынам была вырашыная праблема непісьменнасці і зроблены значны крок у працэсе саветызацыі насельніцтва праз адукацыю.

У 1949 – 1952 гг., калі праводзілася масавая калектывізацыя сялянскіх гаспадарак у заходнія вобласці было перададзена каля 2,5 тысяч кніг на калгасную тэматыку. Была арганізаваная праца часовых перасоўных бібліятэк. У сувязі з гэтым XVII з’езд ЛКСМБ абавязаў абкамы, райкамы і пярвічныя арганізацыі камсамола забяспечыць актыўны ўдзел камсамольскай моладзі ў стварэнні ў 1952 – 1955 гг. бібліятэк з фондам не менш тысячы кніг ва ўсіх калгасах [49, арк. 320].

Дадзеная рэзалюцыя з’езда выконвалася не паспяхова, аб чым сведчыць тое, што падчас XVIII з’езда ЛКСМБ асобая ўвага звярталася на работу калгасных бібліятэк. Шматлікія з іх павольна папаўняліся кніжнымі фондамі, а ў шэрагу калгасаў іх наогул не было. Да таго моманту ў васьмі раёнах Гродненскай вобласці не было створана ні адной калгаснай бібліятэкі. Мала калгасных бібліятэк было ў Брэсцкай і Маладзечанскай абласцях [52, арк. 266].

Значны ўклад у пашырэнне палітычнай адукацыі моладзі і ў барацьбу з непісьменнасцю быў унесены друкаваным органам ЦК ЛКСМБ – газетай “Чырвоная змена”. На яе старонках перыядычна друкавалася рубрыка “У дапамогу камсамольскаму актывісту”, у якой друкаваліся артыкулы па гісторыі, тэорыі і практыцы камсамольскай работы. Акрамя гэта на працягу 1946-га года пад рубрыкай “Для заходніх абласцей” друкаваліся матэрыялы прыродазнаўчай тэматыкі, але пазней гэтая рубрыка была закрыта, што выклікала незадавальненне з боку камсамольцаў заходніх абласцей. Так на XV

з'ездзе ЛКСМБ сакратар Маладзечанскага абкама ЛКСМБ адзначыў: “У мінулым годзе газеты “Сталінская моладзь” і “Чырвоная змена” зрабілі з гэтай нагоды добрае пачынанне – сталі друкаваць для заходніх абласцей асобныя пытанні на прыродазнаўчыя тэмы, а потым штосьці ў іх не атрымалася і яны кінулі. Між іншым, я сам быў відавочцам, калі сакратары Смаргонскага, Пастаўскага райкамаў пры атрыманні нашых маладзёжных газет спецыяльна абмяркоўвалі артыкулы, змешчаныя пад рубрыкай “Для заходніх абласцей” і проста ганарыліся, што для іх газеты друкуюць артыкулы. Гэтыя артыкулы былі прадметам абмеркавання сярод камсамольцаў і, у першую чаргу, вясковых камсамольцаў і моладзі.

Гэта, мне падаецца, кажа пра тое, што нашыя газеты дрэнна ведаюць чытачоў заходніх абласцей Беларусі, так жа як і ЦК камсамолу, яны, напэўна, забываюцца, што ў заходніх абласцях жыве і працуе моладзь, якая патрабуе асобай да яе ўвагі” [47, арк. 131].

Незадавальненне камсамольскіх работнікаў заходніх абласцей выклікала і тое, што ў заходніх абласцях БССР прысутнічала мала карэспандэнтаў маладзёжных газет. Так, дэлегат XV з'езда ЛКСМБ А. Кудрашоў адзначаў, што зменныя палосы па заходніх абласцях, якія ўведзены на старонках маладзёжных газет, не апраўдывалі свайго прызначэння. Яны рабіліся рукамі рэдакцыйных работнікаў, у іх не адчувалася асаблівае жыццё і развіцця моладзі заходніх абласцей. Немагчыма адрозніць пра Оршу напісана, ці то пра Брэст. Ён прапаноўваў закрыць гэтыя палосы ці наладзіць іх працу так, каб яны аб'ектыўна адлюстроўвалі жыццё моладзі ў заходніх абласцях.

Яшчэ адным немалаважным накірункам дзейнасці камсамолу Беларусі ў пасляваенны перыяд у сферы культуры з'яўлялася вырашэнне рэлігійнага пытання. У першую чаргу гэта было актуальна для заходніх абласцей рэспублікі, дзе асноўнымі ідэалагічнымі супраціўнікамі прадстаўнікам Савецкай улады выступалі дзеячы рымска-каталіцкага касцёлу, якія мелі значны ўплыў на мясцовая насельніцтва, што было абумоўлена знаходжаннем Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд у складзе аднавіўшайся польскай дзяржавы.

Кіраўнікі камсамольскіх арганізацый сутыкнуліся з тым, што шараговыя камсамольцы заходніх абласцей даволі актыўна наведвалі касцёлы і цэрквы. Гэта тлумачылася тым, што на моладзь аказвала вялікі ўплыў сям'я, бо ў заходніх абласцях склалася традыцыя, калі маладыя людзі наведвалі царкву не толькі таму, што верылі ў Бога, а таму, што склалася традыцыя, таму што так робяць іх сем'і.

Таксама акрамя католікаў уплыў мелі і прадстаўнікі іншых канфесій. Напрыклад сакратар Брэсцкага абкаму ЛКСМБ па прапагандзе адзначае, што ў 1947 г. на Брэстчыне узмацніўся ўплыў сект [47, арк. 353]. Рэлігійныя секты

выраслі колькасна на гэтай тэрыторыі. Як прыклад уплыву праваслаўных святароў на моладзь, можна прывесці словы старшыні Камітэта па справах культурна-асветніцкіх устаноў М. Мінковіча: “У нас калі-нікалі ў змест працы не ўнікаюць, не звяртаюць увагі на тыя культурна-асветніцкія установы, якім сапраўды варта дапамагчы. У Слоніўскім раёне, у Журавічах ёсць хата-чытальня, там каля дзевяці цэркваў у адной вёсцы, свяшчэннікі праводзяць рэлігійныя пропаведзі і ўцягваюць моладзь у царкоўныя хоры, а разам з тым, там занялі клуб, згарнулі культасветработу, а райкам камсамолу і райаддзел па культурна-асветніцкай працы не надае ўвагі, нават ізбач, якога зараз знялі, удзельнічаў у царкоўным хоры і наведваў яго акуратна” [47, арк. 251].

У справаздачным дакладзе ЦК ЛКСМБ XV з’езда ЛКСМБ К.Т. Мазураў адзначыў, што камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей павінны ахопліваць палітычным уплывам усю моладзь, вызваляючы яе з-пад уплыву варожай буржуазнай ідэалогіі, прапаведуемай каталіцкім духавенствам і буржуазнымі нацыяналістамі; смела выкрываць варожую дзейнасць буржуазных нацыяналістаў, каталіцкага духавенства і іх пасобнікаў і мабілізаваць маладых рабочых, сялян, інтэлігенцыю на далейшае ўмацаванне савецкага ладу [47, арк. 52].

Пачынаючы з гэтага моманту на з’ездах ЛКСМБ неаднаразова ўздымаецца праблема адмоўнага ўплыву каталіцкага духавенства на насельніцтва заходніх абласцей. Вельмі крытычна да дзейнасці каталіцкіх святароў ставіцца сакратар Гродзенскага абкама У. Дубяневіч: “Трэба вельмі рэзка ставіць пытанне і зацугляць рэакцыйнае каталіцкае духавенства, бо яны паводзяць сябе так, што проста абнаглелі. Савецкімі падданымі яны быць не збіраюцца, выязджаць ад нас таксама не збіраюцца, спасылаючыся на тое, што яны маюць указанне Папы Рымскага, і вядуць сярод моладзі і насельніцтва самую ад’яўленую контррэвалюцыйную барацьбу” [47, арк. 212].

У далейшым гэтае пытанне не абмянаецца і кіруючымі коламі ЛКСМБ. Так на падчас дакладу ЦК ЛКСМБ XVI з’езда ЛКСМБ П.М. Машэраў адзначае: “Камсамольскія арганізацыі заходніх абласцей рэспублікі ў лекцыйнай прапагандзе сярод моладзі абыходзяць вострыя насутныя пытанні жыцця моладзі, не ўлічваюць таго, што ліквідацыя рэштак буржуазнай ідэалогіі ў свядомасці моладзі ў заходніх абласцях праходзіць ва ўмовах вострай класавай барацьбы, калі кулацка-нацыяналістычныя элементы, рэакцыйнае каталіцкае духавенства вядуць упартую барацьбу супраць савецкай улады, калгаснага строя, усялякімі шляхамі імкнуцца раскласці моладзь” [48, арк. 48]. Аб негатыўным уплыве каталіцкага духавенства П.М. Машэраў узгадвае і падчас даклада XVII з’езда ЛКСМБ, зазначаючы, што у заходніх абласцях рэспублікі маюцца выпадкі, калі найбольш адсталая частка моладзі, асабліва сельскай, трапляе пад уплыў царкоўнікаў і варожых элементаў. Негледзячы на гэта

камсамольскія арганізацыі Маладзечанскай, Гродзенскай, Баранавіцкай, Брэсцкай, Пінскай абласцей крайне мала арганізуюць для моладзі лекцый і дакладаў прыродазнаўчай і атэістычнай тэмы, лекцый, выкрываючых рэакцыйную сутнасць рэлігіі, каталіцкага духавенства і антынародную, падрыўную дзейнасць кулацка-нацыяналістычных элементаў [51, арк. 37].

Ва ўмовах такой негатыўнай ацэнкі дзейнасці каталіцкага духавенства даволі цікавым з'яўляецца выказванне адносна рэлігійнага пытання сакратара Гродзенскага абкама У. Дубяневіча, прагучаўшае на XV з'ездзе ЛКСМБ: “Таварышы, пытанне антырэлігійнай прапаганды для нас набывае зараз вельмі сур'ёзнае значэнне. У нас у вобласці працуюць 74 касцёлы, 58 цэркваў, 10 грамад баптыстаў і ўсялякая іншая мразь, але да гэтага часу ЦК камсамолу нас на вядзенне антырэлігійнай прапаганды, не арыентуе. Натуральна, нам раець – гэта прапаганда прыродазнаўчых ведаў. З кім нам весці ў заходніх абласцях гэтую прапаганду?” [47, арк. 211]. Гэтыя словы даюць падставу для думак, што вырашэнне рэлігійнага пытання не было адназначна распрацавана кіруючымі коламі камсамолу.

Гэта падцвярджае тое, што не гледзячы на прынятае 7 студзеня 1948 г. ЦК ЛКСМБ рашэнне “Аб сродках узмацнення атэістычнай прапаганды сярод камсамольцаў і моладзі Беларусі”, якое прадугледжвала, найперш, шырокую працу ў форме заняткаў з моладдзю на антырэлігійныя тэмы, на XVII з'ездзе ЛКСМБ сакратар Брэсцкага абкама М. Дудараў, звяртаючыся да прадстаўнікоў ЦК ЛКСМБ, адзначыў: “Вялікім недахопам з'яўляецца тое, што мы слаба праводзім атэістычную прапаганду сярод нашай моладзі” [49, арк. 99].

Пачынаючы з 1954 г. рэлігійнае пытанне перастае так востра абмяркоўвацца сярод камсамольскіх дзеячаў і перастае ўзгадвацца ў дакладах дэлегатаў з'ездаў ЛКСМБ.

Актыўная дзейнасць па пашырэнні культурнай асветы вялася і ва ўсходніх абласцях БССР. Тысячы маладых камсамольцаў удзельнічалі ў будаўніцтве і абсталяванні клубаў, хат-чытальняў, чырвоных куткоў, кінаўстановак. За дзесяць месяцаў 1948 г. рукамі моладзі было пабудавана 550 хат-чытальняў і сельскіх клубаў. Да студня 1952 г. камсамольцы сабралі больш за 300 тысяч асобнікаў кніг, укамплектавалі 1190 калгасных бібліятэк. Таксама па ініцыятыве камсамольскай моладзі ствараліся перасоўныя бібліятэкі [12, с. 71].

Не гледзячы на гэта, сакратары абкамаў, гаркамаў не аднойчы скардзіліся на тое, што ў вёсках не хапае кніг, бібліятэкі імі не забяспечваюцца, а таксама не хапае работнікаў у бібліятэкі і клубы. У прыватнасці на гэтую праблему звярнуў увагу на XVII з'ездзе ЛКСМБ сакратар Бабруйскага абкама ЛКСМБ Р. Архіпаў [49, арк. 120].

Тыя культурна-асветніцкія ўстановы, які былі ўкамплектаваныя кадрамі, пераўтвараліся ў цэнтры культурна-масавай і агітацыйна-прапагандысцкай работы. Паўсюль ствараліся харавыя гурткі, гурткі мастацкай самадзейнасці, аркестры. У пачатку 1952 г. у рэспубліцы налічвалася тысяча самадзейных калектываў, якія аб'ядноўвалі 90 тысяч юнакоў і дзяўчат.

У рэспубліцы праводзіўся шэраг перыядычных аглядаў і конкурсаў мастацкай самадзейнасці. У ходзе такіх аглядаў, якія набылі масавы характар, выяўляліся таленавітыя выканаўцы, якія пасля папаўнялі прафесійныя музычныя калектывы. Але неабходна звярнуць увагу на тое, што далёка не ўсе аркестры, гурткі былі забяспечаныя нават музычнымі інструментамі. І таму іх дзейнасць зачастую мела толькі намінальны характар. Існавалі выпадкі, калі моладзь, якая збіралася, як быццам, на сход гуртка ці рэпетыцыю, проста злоўжывалі алкаголем і абсалютна не займаліся якой бы там не было творчай дзейнасцю [49, арк. 321].

Камсамольцамі праводзіліся саборніцтвы на лепшую арганізацыю культурна-масавай работы. Шмат увагі надавалася працы з кнігамі. Арганізоўваліся кніжныя выставы, чытацкія канферэнцыі, дыспуты, гутаркі на літаратурныя тэмы. Самымі распаўсюджанымі з'яўляліся такія творы, як “Паднятая цаліна” М. Шолахава, “Як гуртавалася сталь” М. Астроўскага, “Аповесць пра сапраўднага чалавека” Б. Палявога, “Маладая гвардыя” А. Фадзеева. Камсамольцы арганізоўвалі сустрэчы з беларускімі паэтамі і пісьменнікамі, такімі як М. Танк, І. Шамякін, П. Броўка і іншымі.

Вартым увагі з'яўляюцца і ўзаемаадносіны ЛКСМБ з Саюзам савецкіх пісьменнікаў Беларусі. Ва ўмовах панавання ў літаратуры сацыялістычнага рэалізму Ленінскі камуністычны саюз моладзі Беларусі выступае замоўшчыкам літаратуры пра савецкую моладзь. На XV з'ездзе ЛКСМБ прагучаў зварот да прадстаўнікоў Саюза пісьменнікаў: “Некалькі заўваг да Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі. Мне хочацца, каб да моладзі часцей прызджалі нашыя беларускія пісьменнікі з мэтай прапаганды лепшых твораў беларускай літаратуры. СПБ павінен накіроўваць лепшых сваіх членаў саюза, на сустрэчы з моладдзю” [47, арк. 173].

Пры гэтым, крытыкаваліся прадстаўнікамі ЦК і дзеянні ў гэтым напрамку і ўласна камсамольскіх органаў: “Некаторыя беларускія пісьменнікі не заўважаюць патрэб моладзі. У беларускай літаратуры пасляваеннага перыяду яшчэ няма ні воднага буйнога твора пра моладзь. Канечне, у гэтым павінны не адныя пісьменнікі і паэты. Павінны ў гэтым і кіруючыя камсамольскія органы, і, перш за ўсё, ЦК камсамола які дрэнна звязаны з нашымі пісьменнікамі, не аказвае ім дапамогі. Камсамольскія арганізацыі і, перш за ўсё, ЦК камсамола павінны стаць бліжэй да нашых пісьменнікаў і паэтаў, актыўна дапамагаць ім у рабоце [47, арк. 46].

Немалаважную ролю ў агітацыйнай і выхаваўчай рабоце ЛКСМБ адыгрываў кінематограф. Камсамольцы ладзілі калектыўныя прагляды кінафільмаў, іх абмеркаванне. У 1950-я гады з'явіліся клубы кінааматараў, аматарскія кінастудыі. Па замове ЦК ЛКСМБ кінастудыя “Беларусьфільм” выпусціла на экраны кіначасопісы пра маладых перадавікоў Мінскага трактарнага завода, пра жыццё студэнцкай моладзі, пра барацьбу моладзі за высокі ўраджай, а таксама нарыс “Камсамол Беларусі да 30-годдзя ВЛКСМ” [70, стар. 293].

Адным са значных накірункаў у рабоце з моладдзю было разгортванне масавага фізкультурнага руху і павышэнне ўзроне спартыўнага майстэрства. Штогод праводзіліся раённыя, гарадскія, абласныя, рэспубліканскія спаборніцтвы па лёгкай атлетыцы, плаванню, гімнастыцы і іншым відам спорта. Ужо ў першай палове 1946 г. адбылося 786 разнастайных спартыўных мерапрыемстваў з удзелам больш за 335 тысяч чалавек.

Колькасць юнакоў і дзяўчын, якія займаліся фізічнай культурай і спортам, з кожным годам павялічвалася, падымаўся ўзровень іх спартыўнага майстэрства. У 1951 г. 11866 калектываў фізкультуры аб'ядноўвалі каля 740 тысяч чалавек. За шэсць месяцаў таго ж года было падрыхтавана каля 15,5 тысячы спартсменаў-разраднікаў [12, стар. 103].

Характэрнай асаблівасцю патрыятычнага выхавання моладзі ў гэты перыяд з'яўлялася актыўная работа камсамольскіх арганізацый па захаванню памяці загінуўшых салдатаў Савецкай арміі, партызанаў, падпольшчыкаў. На месцах пахаванняў і баявых дзеянняў узводзіліся помнікі і абеліскі. На 1 студзеня 1955 года ў БССР было ўсталявана 2333 помнікі [70, стар. 376].

Нельга не адзначыць, што даволі моцным інструментам у ідэалагічнай апрацоўцы насельніцтва з'яўлялася мова. Даследаванні архіўныя матэрыялы паказваюць на тое, што справаводства камсамольскіх арганізацый вялося па-руску. Дэлегаты з'ездаў ЛКСМБ у пераважнай большасці выступалі па-руску.

Падсумоўваючы, варта адзначыць, што ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе прадстаўнікі ЛКСМБ у сваёй дзейнасці ў культурнай сферы жыцця грамадства сутыкнуліся з шэрагам задач, якія былі ў большасці паспяхова выкананыя. Шэраг асаблівасцей меўся на тэрыторыі заходніх абласцей БССР. Так, адной з самых галоўных задач была ліквідацыя непісьменнасці насельніцтва, што было выканана к 1950 г. Не менш важнай задачай было ідэалагічнае супрацьстаянне каталіцкаму духавенству. На падставе прааналізаваных дакументаў можна казаць, што к 1954 г. каталіцкае духавенства ўжо не мела такой шырокай падтрымкі, як гэта было ў 1944 г.

Таксама камсамольцы праявілі высокую грамадскую актыўнасць у аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі БССР, якая мела свае асаблівасці, абумоўленыя шэрагам фактараў. Так, удзел ЛКСМБ у эканамічным жыцці

БССР можна падзяліць на два асноўныя накірункі: аднаўленне і далейшае развіццё прамысловасці і аднаўленне і далейшае развіццё сельскай гаспадаркі. У сваю чаргу, кожны з гэтых накірункаў можна падзяліць на шэраг этапаў, кожны з якіх меў свае адметнасці. Асобнай увагі заслугоўвае ўдзел ЛКСМБ у засваенні цалінных зямель.

Дзейнасць па аднаўленні прамысловасці можна падзяліць на тры этапы:

Першы этап (1944 – 1946 гг.) – расчыстка вуліц і плошчаў, аднаўленне жылых пабудов, нарыхтоўка паліва, рамонт чыгуначных шляхоў, механізмаў і іншай тэхнікі.

Другі этап (1946 – 1950 гг.) – выкананне плану чацвёртай пяцігодкі, удзел камсамольцаў заходніх абласцей у аднаўленні і ўзвядзенні новай прамысловасці ва ўсходніх абласцях.

Трэці этап (1951 – 1955 гг.) - выкананне плану пятай пяцігодкі, пабудова новых прадпрыемстваў на ўсёй тэрыторыі БССР.

Аднаўленне сельскай гаспадаркі ўсходніх абласцей на першых этапах кардынальна адрознівалася ад аналагічнай дзейнасці на тэрыторыі заходніх абласцей, бо на тэрыторыі заходніх абласцей было неабходна праводзіць калектывізацыю, а на тэрыторыі ўсходніх абласцей неабходна было аднавіць раней існаваўшую там сетку калгасаў і саўгасаў. У аднаўленні сельскай гаспадаркі ўсходніх абласцей можна вылучыць тры этапы:

Першы этап (1944 – 1947 гг.) – дапамога ў выкананні дзяржпаставак сельскагаспадарчай прадукцыі, аднаўленне калгасаў.

Другі этап (1947 – 1953 гг.) – аднаўленне калгасаў, існаваўшых да вайны, і ўтварэнне новых калгасаў, выканання задач рашэння Пленума ЦК ВКП(б) абвесціў рашэнне “Аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд”.

Трэці этап (1953 – 1956 гг.) – выкананне задач рашэння Пленума ЦК КПСС “Аб мерах далейшага развіцця сельскай гаспадаркі СССР”.

Дапамогу ЛКСМБ партыйным і савецкім органам у правядзенні калектывізацыі заходніх абласцей БССР можна падзяліць на чатыры этапы:

Першы этап (1944 – 1947 гг.) – дапамога ў выкананні дзяржпаставак сельскагаспадарчай прадукцыі, аднаўленне калгасаў, існаваўшых да вайны.

Другі этап (1947 – 1949 гг.) – аднаўленне калгасаў, існаваўшых да вайны, і ўтварэнне новых калгасаў. У гэты час утварэнню калгасаў папярэднічала прапагандысцка-агітацыйная работа, таму працэс калектывізацыі адбываўся павольна.

Трэці этап (1949 – 1952 гг.) – масавая калектывізацыя сельскіх гаспадарак. Гэты этап характарызаваўся прымяненнем усіх даступных сродкаў для дасягнення пастаўленай мэты. Сялянскія гаспадаркі прымусова ўключаліся ў склад калгасаў.

Чацвёрты этап (1952 – 1956 гг.) - арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне калгасаў.

XXII з'езд КПБ, які адбыўся ў студзені 1956 г., канстатаваў, што камсамол Беларусі аказаў вялікую дапамогу партыі ва ўздыме сельскай гаспадаркі і развіцці прамысловасці рэспублікі можна лічыць пачаткам новага накірунку дзейнасці ЛКСМБ ў эканамічнай сферы развіцця БССР.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Такім чынам, прааналізаваўшы шэраг сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і культурных пераўтварэнняў, накіраваных на ўмацаванне савецкай палітычнай і эканамічнай сістэмы БССР у 1945 – сярэдзіне 1950-х гг., і параўнаўшы гэта з матэрыяламі, якія ўтрымліваюць у сабе інфармацыю пра ўдзел ЛКСМБ у правядзенні гэтай дзейнасці, можна прыйсці да высновы, што ў цэлым дзейнасць ЛКСМБ у гэтай галіне практычна цалкам супадала з мерапрыемствамі партыйнага кіраўніцтва.

Пачынаючы з 1944 г. колькасць моладзі, якая ўступіла ў шэрагі ЛКСМБ паступова павялічвалася і к 1956 г. налічвала звыш 656 тысяч чалавек, тым самым павялічвалася надзейная апора палітыкі партыі сярод моладзі.

Камсамольская моладзь праявіла высокую грамадскую актыўнасць у мерапрыемствах, звязаных з аднаўленнем і развіццём народнай гаспадаркі, культурным будаўніцтвам у рэспубліцы. Камсамольскія арганізацыі паспяхова выконвалі ўзнікшыя перад імі задачы ў розных напрамках сваёй дзейнасці.

У 1944 – 1956 гг. ЛКСМБ быў актыўна ўключаны ў аднаўленне народнай гаспадаркі БССР і быў адным з ініцыятараў гэтага працэсу. Камсамольцы актыўна ўдзельнічалі ў аднаўленні і пабудове прамысловых прадпрыемстваў. Сярод працоўных камсамольцаў былі распаўсюджаныя стаханаўскі і рацыяналізатарскі рух, праводзіліся сацыялістычныя спаборніцтвы.

Камсамольцы былі актыўна ўключаныя ў аднаўленне і стварэнне новых калгасаў. Варта адзначыць, што аднаўленне сельскай гаспадаркі ўсходніх абласцей на першых этапах кардынальна адрознівалася ад аналагічнай дзейнасці на тэрыторыі заходніх абласцей, бо на тэрыторыі заходніх абласцей было неабходна праводзіць калектывізацыю, а на тэрыторыі ўсходніх абласцей неабходна было аднавіць раней існаваўшую там сетку калгасаў і саўгасаў. К 1948 г. у кожным калгасе былі ўтвораныя камсамольскія ячэйкі, які выступалі правадніком палітыкі камуністычнай партыі ў вёсцы. Камсамольскія арганізацыі актыўна дапамагалі праводзіць механізацыю калгасаў. Неабходна адзначыць, што далёка не сярод усіх калгасаў камсамольцы карысталіся павагай і аўтарытэтам з боку шараговых калгаснікаў.

Актыўна спрыялі камсамольскія арганізацыі і культурнай палітыцы партыі. Па ініцыятыве членаў ЛКСМБ адкрываліся бібліятэкі, ствараліся хаты-чытальні, збіраліся гурткі мастацкай самадзейнасці, арганізаваліся вечарыны, праводзіліся лекцыі. Нельга пакідаць без увагі, што далёка не заўсёды матэрыяльнае забеспячэнне і ўзровень кампетэнтнасці камсамольцаў былі на адпаведна высокім узроўні. Неабходна адзначыць, што на тэрыторыі заходніх абласцей БССР кіраўніцтва ЛКСМБ сутыкнулася з шэрагам асаблівасцей у

правядзенні сацыяльна-культурных пераўтварэнняў: так, адной з самых галоўных задач была ліквідацыя непісьменнасці насельніцтва, што было выканана к 1950 г.; не менш важнай задачай было ідэалагічнае супрацьстаянне каталіцкаму духавенству - на падставе прааналізаваных дакументаў можна казаць, што к 1954 г. каталіцкае духавенства ўжо не мела такой шырокай падтрымкі, як гэта было ў 1944 г.

Такім чынам, прааналізаваўшы крыніцы, можна сказаць, што ЛКСМБ праявіў высокую грамадскую актыўнасць і ўнёс значны ўклад сацыяльна-эканамічныя, грамадска-палітычныя і культурныя пераўтварэнні, накіраваных на ўмацаванне савецкай палітычнай і эканамічнай сістэмы. Ім былі дасягнуты поспехі ў эканамічным адраджэнні рэгіёну і ў далейшых культурных пераўтварэннях на тэрыторыі БССР.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ І ЛІТАРАТУРЫ

1. 50 гадоў Ленінскаму Камуністычнаму Саюзу моладзі Беларусі/Мн.: Беларусь, 1971. - 144 с.
2. 50 лет комсомолу Белоруссии: материалы республиканской научной конференции, посвященной 50-летию ЛКСМБ, 22-23 октября 1970 г., Минск / под общей редакцией Журова А.Е.. - Минск, 1972. - 402 с.
3. Антипов, Г.П. Комсомолу Белоруссии – 50 лет. – Мн.: Правление общества «Знание» БССР, 1970. – 19 с.
4. Арганізавана правядзём семінары // Чырвоная змена. – 1946 г. – 21 лютага. – С. 1.
5. Асіпенка, А. Арлінае племя: Запіскі камсамол. работніка. - Мн.: Беларусь, 1970. - 408 с.
6. Асіпенка, А. Героі нашых дзён : Нарысы. - Мн. : Белдзяржвыд, 1961. –384 с.
7. Бараноўскі, Я.І. Адзнакі славы тваёй, камсамол. – Мн.: Беларусь, 1979. – 96 с.
8. Генералов, В.Я. Участие комсомольцев Белоруссии в восстановлении и развитии сельского хозяйства в годы четвертой пятилетки, 1946 – 1950 гг. – Мн.: Выш. школа, 1975. – 150 с.
9. Гісторыя камсамола Беларусі: рэкамендацыйны бібліяграфічны паказальнік. – Мн.: Дзяржбібліятэка БССР, 1984. – 86 с.
10. Голубович В.И., Канапацкий И. Б. молодёжная планета – целина. – Мн.: Беларусь, 1976 – 78 с.
11. Дабіцца карэннага паляпшэння работы вячэрніх школ // Чырвоная змена. – 1946 г. – 26 лютага. – С. 1.
12. Жураў, А. Я. У баях народжаны: кароткі нарыс гісторыі камсамола Беларусі. - Мінск: Народная асвета, 1970. - 221 с.
13. Журов, А. Е. В боях рождённый: Краткий очерк истории комсомола Белоруссии. – Мн.: Нар. асвета, 1967. – 176 с.
14. Журов, А. Е. Культурная революция и комсомол: Материал в помощь лектору / правл. о-ва “Знание” БССР. – Мн., 1968. – 18 с.
15. Журов, А.Е. Советская молодежь в борьбе за коммунизм. – О-во по распространению полит. и науч. знаний БССР. – Мн., 1959. – 18 с.
16. Завяршылі ліквідацыю непісьменнасці // Чырвоная змена. – 1949 г. – 127 студзеня. – С. 2.
17. Камсамол – ініцыятар аднаўлення сталіцы // Чырвоная змена. – 1946 г. – 4 красавіка. – С. 1.

18. Камсамольцы ў барацьбе за суцэльную пісьменнасць / Г. Рыжкоў // Чырвоная змена. – 1949 г. – 3 сакавіка. – С. 2.
19. Ковшаров Н. Д. Комсомол в восстановлении промышленности БССР (1946-1950 годы) / М-во высш., сред. спец. и проф. образования БССР. — Минск : Изд-во М-ва высш., сред. спец. и проф. образования БССР, 1961. — 73 с.
20. Комсомол Белоруссии: Цифры и факты / Текст подгот. П. Чигриновым. – Мн.: Беларусь, 1968. – 78 с.
21. Комсомол – нашей доблестной партии сын / Ред.: А.К. Зинин, А.А. Маркевич. – Мн.: Госиздат БССР. Ред социал.-экон. лит., 1960. – 491 с.
22. Кулагин, А.М. Воспитание мужества. – Мн.: Беларусь, 1970 – 86 с.
23. Ленинский комсомол Белоруссии в цифрах и фактах, 1920 - 1980: Сборник/И.А.Сороковик, О.А.Здоровенин, А.Г.Гуринович, П.П.Макаров. - Мн.: Беларусь, 1980. - 141 с.
24. Люцко, А. В. Восстановление комсомольских органов в Белоруссии после освобождения республики от немецко-фашистских захватчиков (1943 – 1945 гг.) / правл. о-ва “Знание” БССР. – Мн., 1972. – 18 с.
25. Маевский В.Ф. Молодежь, в поход за кукурузу! : опыт работы молодых кукурузоводов Белоруссии в 1954 г. – Мн: Изд-во ЦК КПБ, 1955. – 29 с.
26. Мазуров, К.Т. Незабываемое. – М.: Мол. гвардия, 1988. – 366 с.
27. Мазурова, Я.С. Комсомол и подготовка рабочих в системе трудовых резервов БССР. – Мн.: Беларусь, 1964. – 297 с.
28. Максимов, Л.Г. Заветы Ленина и молодежь. – Мн.: Вышэйшая школа, 1973. – 189 с.
29. Мацко А., Канапацкі І. Шчодры хлеб цаліны. – Маладосць, 1980, № 8, с. 144 – 149.
30. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (далей НАРБ). - Ф. 63п. - Воп. 1. - Спр.150. Стенограмма XIV съезда ЛКСМБ. – 307 арк.
31. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 16. - Спр. 2. Отчёты обкомов ЛКСМБ о работе во время Великой Отечественной войны. – 399 арк.
32. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 3. Отчёты отделов ЦК ЛКСМБ к XVI съезду ЛКСМБ. – 410 арк.
33. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 11. Информации о некоторых вопросах работы комсомольских организаций – 103 арк.
34. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 12. Стенограмма семинаров первых секретарей РК ЛКСМБ западных и восточных областей – 196 арк.
35. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 14. Переписка с ЦК ВЛКСМ, обкомами ЛКСМБ – 111 арк.

36. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 16. Выписки из протоколов ЦК ЛКСМБ – 219 арк.
37. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 18. Справки о проделанной работе пропагандистской группы ЦК ЛКСМБ в областях – 149 арк.
38. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 21. Информации, доклады и отчёты о работе комсомольских организаций обкомов ЛКСМБ – 245 арк.
39. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 22. Выписка и информация обкомов комсомола Белоруссии – 143 арк.
40. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 23. Информация, справки и выписки об участии комсомольцев и молодёжи областей в помощи колхозам – 130 арк.
41. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 29. Информация об участии комсомольских организаций в помощи колхозам – 137 арк.
42. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 30. Выписки из протоколов заседаний бюро ЦК ЛКСМБ – 145 арк.
43. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 31. Выписки из протоколов заседаний бюро ЦК ЛКСМБ об участии и работе комсомольских организаций в колхозах республики – 225 арк.
44. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 33. Выписки из протоколов заседаний бюро ЦК ЛКСМБ – 16 арк.
45. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 35. Выписки, информация и переписка ЦК ЛКСМБ с областями Белорусской ССР – 151 арк.
46. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 24. - Спр. 4. Информация и справки посылаемые в ЦК ВЛКСМ за 1946 год – 392 арк.
47. НАРБ. - Ф. 4 - Воп. 29. - Спр. 2. Стенограмма XV съезда ЛКСМБ. – 465 арк.
48. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 4. Стенограмма XVI съезда ЛКСМБ – 420 арк.
49. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 5. Стенограмма XVII съезда ЛКСМБ. – 339 арк.
50. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 7. Стенограмма XVII съезда ЛКСМБ (оригинал).- 476 арк.
51. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 8. Отчётный доклад ЦК ЛКСМБ XVII съезда ЛКСМБ. - 101 арк.
52. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 11. Стенограмма XVIII съезда ЛКСМБ. - 385 арк.
53. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 12. Стенограмма XVIII съезда ЛКСМБ (оригинал). – 516 арк.

54. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 14. Анкеты делегатов XVIII съезда ЛКСМБ. - 632 арк.
55. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 15. Стенограмма XIX съезда ЛКСМБ. - 385 арк.
56. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 17. Стенограмма XIX съезда ЛКСМБ (оригинал). - 465 арк.
57. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 18. Материалы и документы XIX съезда ЛКСМБ. - 259 арк.
58. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 19. Материалы и документы XIX съезда ЛКСМБ. - 197 арк.
59. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 20. Анкеты делегатов XIX съезда ЛКСМБ. - 334 арк.
60. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 29. - Спр. 21. Стенограмма XX съезда ЛКСМБ. - 451 арк.
61. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 1. Отчёты о состоянии политического просвещения в комсомольских организациях республики - 169 арк.
62. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 5. Отчёты, справки и информации по лекционной пропаганде среди молодёжи. - 121 арк.
63. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 10. Отчёты о состоянии политического просвещения в комсомольских организациях республики и выписки бюро об утверждении отчётов о состоянии полит. учёбы - 242 арк.
64. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 11. Отчёты, справки и информации по лекционной пропаганде среди молодёжи. - 116 арк.
65. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 11. Отчёты, справки, информации по лекционной пропаганде среди молодёжи - 84 арк.
66. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 2. Отчёты о состоянии политического просвещения в комсомольских организациях республики - 275 арк.
67. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 6. Отчёты о состоянии политического просвещения в комсомольских организациях республики и выписки бюро об утверждении отчётов о состоянии политпросвещения - 242 арк.
68. НАРБ. - Ф. 63п. - Воп. 37. - Спр. 7. Обзор печати, объяснительные записки и справки о работе редакций газет «Знамя юности», «Чырвоная змена», «Піянер Беларусі» и «Маладосць» - 84 арк.
69. Новик, Е.К. Ленинский комсомол Белоруссии - общеобразовательной школе. - Мн.: Наука и техника, 1982. - 351 с.

70. Очерки истории Ленинского комсомола Белоруссии / [Ин-т истории и партии при ЦК КПБ -фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Мн.: Беларусь, 1975. – 534 с.

71. Песляк Р.П. Комсомол Белоруссии за развитие колхозного производства (1951 – 1955 гг.). – Вопр. истории КПСС: Межвед. сб. / БГУ им В.И. Ленина, 1978, сб.9, с. 50 – 57.

72. Песляк Р.П. Комсомол Белоруссии – помощник партии в борьбе за повышение трудовой активности молодых механизаторов(1951 – 1955 гг.). – Вопр. истории КПСС: Межвед. сб. / БГУ им В.И. Ленина, 1982, вып. 13, с. 39 – 46.

73. Пісьмо абласнога схода сельскай моладзі маладзечанскай абласці да камсамольцаў, юнакоў і дзяўчат калгасаў і сёл Совецкай Беларусі // Чырвоная змена. – 1946 г. – 14 мая. – С. 1.

74. Сулемов, В. А. Ленинский комсомол - надежный помощник и боевой резерв КПСС. - М.: Мол. гвардия, 1977. - 48 с.

75. Сулемов, В. А. Союз молодых борцов: Теория, ист. опыт и соврем. пробл. комс. стр-ва. - М.: Мол. гвардия, 1982. - 399 с.

76. Устав ВЛКСМ: [Принят 10-м съездом ВЛКСМ 21-го апр. 1936 г.. - Москва]: Мол. гвардия», тип. «Кр. знамя, 1948. - 32 с.

77. Чигринов, П.Г. В труде – как в бою: (материал в помощь лектору); Центральный комитет ЛКСМБ Белоруссии. – Мн.: [б. и.], 1967 – 22 с.

78. Шевела, Г.Н. Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941-1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии - филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. - Минск: Беларусь, 1976. - 316 с.

79. Шишкина, Д.А. Комсомол Белоруссии в борьбе за повышение производительности труда и технический прогресс в промышленности в 1951-1955 годах. – Витебск, 1974. – 24 с.

80. Шумскі, Я. Саветызацыя Заходняй Беларусі (1944 – 1953 гг.). Прапаганда і адукацыя на службе ідэалогіі. – 2-е выд. – Смаленск: Інбелкульт, 2014. – 326 с.